

αρχαιολογικά

Κινδυνεύουν...

Διο σπάνια θρίπτοια, στην περιοχή του Έβρου, κινδυνεύουν. Ο ένας βρίσκεται στο δάσος της Δαδιάς, δυτικά από το Σουβλί. Εδώ ζουν 26 από τα 37 είδη αρπακτικών πτηνών της Ευρώπης και ο αριθμός τους ολοένα λιγοστεύει. Μονάχα 3-4 ζευγάρια βασιλαετών έχουν απομείνει. Ο άλλος είναι στο δέλτα του Έβρου, όπου ξεχειμαίνουν ή φωλιάζουν 263 από τα 402 είδη πτηνών της Ελλάδας. Εδώ ο τόπος μοιάζει με πεδίο βολής, κατάσπαρτος από φυσιγιά και γεμάτος πληγωμένα πουλιά. Εκτός όμως από τους κινητούς και τους γύρω γεωργούς, καταστροφικές είναι και οι ενέργειες της πολιτείας για την ευθυγράμμιση της κοίτης του ποταμού και τη διοχέτευση του νερού του.

Άλλος θύσιος που κινδυνεύει από τη ρύπανση, την οικοδομική δραστηριότητα και το κυνήγι είναι η μοναδική σε ομορφιά και «παύδο» λίμνη Κουράα στο νομό Χανίων της Κρήτης. Στο θύσιό που αυτό φωλιάζουν 7 ξεχειμαζούν διάφορα πουλιά, ενώ πολλά αμφίβια συγκεντρώνονται στα νερά της λίμνης στα οποία αναπτύσσονται ποικίλα υδρόβια φυτά.

Αρχιτεκτονική και περιβάλλον

Το 14ο σεμινάριο με θέμα τη διάσωση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και του περιβάλλοντός της θα γίνει στη Λυών της Γαλλίας από τις 18 ως τις 27 Ιουλίου 1990. Η συμμετοχή είναι δεκτή για άτομα από 20 έως 35 ετών. Προβλέπονται ομιλίες σχετικές με τη νομοθεσία, μαθήματα συντήρησης κτηνίων, πολεοδομικό σχεδιασμό, επανάχρηση παλιών κτηνίων καθώς και μαθήματα εξωτερικής διακόσμησης, σχεδιασμού κήπων κ.ά. Επίσης έχουν προγραμματιστεί πολλές επισκέψεις σημαντικών κτηνίων σε διάφορες περιοχές. Θα γίνεται και μετάφραση στα αγγλικά. Πληροφορίες: Jeunesse et Patrimoine, 9, Av. Franklin Roosevelt 15008 Paris. Τηλ.: 42.25.91.92. Fax: 49.53.02.09.

Το MANAGEMENT της Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Το «Ευρωπαϊκό Κέντρο Ευαισθητοποίησης για την Πολιτιστική Κληρονομιά» στη Βαρκελώνη πραγματοποίησε στις 12-17 Μαρτίου 1990, τρεις ευρωπαϊκές συναντήσεις με θέματα:

- 1) Αρχαιολογικά πεδία εργασίας: Διαχείριση, οργάνωση, ευρωπαϊκή διάσταση.
- 2) Ευρωπαϊκά κέντρα για το MANAGEMENT της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

3) Πρόγραμμα εκπαίδευσης στον Πολιτιστικό Τουρισμό για την περιοχή της Μεσογειακής Λεκάνης.

Όσο γενικά και αόριστα κι αν φαίνονται αυτά τα θέματα έχουν πολύ συγκεκριμένες πρακτικές, τις συνέπειες των οποίων δεν θα αργήσουμε να αντιληφθούμε.

1. Τα αρχαιολογικά πεδία εργασίας (archaeological walk-camps) έχουν μία παράδοση αρκετών χρόνων σε διάφορες χώρες, τα τελευταία χρόνια μάλιστα έχουν πάρει ευρωπαϊκό χαρακτήρα. Παλιά - εθελοντές απ' όλες τις ευρωπαϊκές χώρες 15-25 χρόνων παρακολουθούν και δουλεύουν σε μία ανασκαφή. Με τον τρόπο αυτό έρχονται σε άμεση επαφή με την κληρονομιά και συμμετέχουν στην αξιοποίηση της. Ακόμα παραπάνω ο νεαρός Γάλλος που θα δουλέψει σε αρχαιολογικό χώρο της Ιταλίας θα θεωρείται το χώρο και δική του πολιτιστική κληρονομιά. Έτσι καλλιεργείται η κοινή πολιτιστική παράδοση στην Ευρώπη.

Αντιπρόσωποι από ινστιτούτα, οργανισμούς κ.λπ. που δουλεύουν γι' αυτό το θέμα συγκεντρώθηκαν για να συζητήσουν τα προβλήματα τους, ν' ανταλλάξουν πληροφορίες.

2) Η Πολιτιστική Κληρονομιά αφού αναγνωρίθηκε έπρεπε να ενταχθεί στην σύγχρονη πολιτιστική δραστηριότητα και αναποφεικτα να αλλάξει και τον τρόπο επικινωσίας της με το κοινό της. Οι αρχαιολογικοί χώροι και τα Μουσεία δεν μπορούσαν να μένουν για τους λίγους ρομαντικούς νοσταλγούς του παρελθόντος. Έτσι μετά από αγώνες και αντιθέσεις κάποια Μουσεία άνοιξαν. Νέοι τρόποι έμβρασης δημιουργήθηκαν, που ανταποκρίνονταν σε σύγχρονες θεωρίες και αισθητικές. Μια σειρά νέες λειτουργίες και δραστηριότητες προστέθηκαν στα Μουσεία π.χ. εκπαιδευτικά προγράμματα, έντυπο υλικό, οπτικοακουστικά πωλητέα είδη κ.λπ. Έτσι οι MANAGERS έφτασαν στα Μουσεία. Ορθολογιστές, τεχνοκράτες και κακοπληρωμένοι αρχαιολόγους και επιμελητές των Μουσείων, ήταν δύσκολο να βρεθεί κοινή γλώσσα κι έτσι άρχισαν οι τριβές. Παρουσιάστηκε λοιπόν η ανάγκη μεσοβαθμίων ανάμεσα στα δύο είδη για να μπορέσουν να συνεννοηθούν. Η παραγωγή δηλ. νέων στελεχών τα οποία από την εκπαίδευσή τους ν' έχουν υπόψη την κατεύθυνση.

Δημιουργήθηκαν λοιπόν πρόσφατα τέτοιες σχολές π.χ. το IRONBRIDGE INSTITUTE, το μεταπτυχιακό τμήμα στο Πανεπιστήμιο της Βαρκελώνης. Στο Λούβρο δημιουργήθηκε Σχολή για την επιμόρφωση των διευθυντών Μουσείων, αρχαιολόγων κ.λπ. που δουλεύουν ήδη σ' αυτό το χώρο. Στην

Ολλανδία η 3ετής Σχολή Ακαδημίας στο REINWALDT προετοιμάζει μεσσία στελέχη με συγκεκριμένες πρακτικές για τη στελέχωση Μουσείων. Ο αντιπρόεδρος λοιπόν αυτών των κέντρων για το MANAGEMENT της Κληρονομιάς συγκεντρώθηκαν για να συζητήσουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν π.χ. έλλειψη βιολογίας, έλλειψη καθηγητών ειδικευμένων κ.λπ.

3) Ο Πολιτιστικός Τουρισμός είναι μία καινούρια ειδικότητα που δημιουργείται σε Πανεπιστήμια της Ιταλίας, της Μάλτας, της Βαρκελώνης. Αφού εντοπίστηκε το πρόβλημα της πτώσης του τουρισμού στις Μεσογειακές χώρες αφού εξαντλήθηκαν οι προφορές αυτών των χωρών στον φτηνό τουρισμό. Προσανατολίζονται τώρα σε άλλες λύσεις, μία απ' αυτές είναι ο πολιτιστικός Τουρισμός. Για να οργανωθεί όμως αυτός ο Τουρισμός χρειάζεται μία προετοιμασία και μία συνεργασία διαφόρων ειδικότητων. Πρέπει να μελετηθεί το πολιτιστικό περιεχόμενο κάθε χώρας, το παιδαγωγικό και στο τέλος να γίνει η εφαρμογή στο MARKETING. Για το λόγο αυτό έχουν δημιουργηθεί αυτά τα μεταπτυχιακά μαθήματα στα Πανεπιστήμια της Ιταλίας, της Μάλτας, ακόμα και της Αγγλίας, ενώ στη Γαλλία έχουν δημιουργηθεί σχολές ανώτερης εκπαίδευσης.

Για τα προβλήματα αυτά συζητήσαν οι ειδικοί και αποφάσισαν την Ευρωπαϊκή τους συνεργασία.

ΠΡΟΣΕΧΩΣ

22-24 Οκτωβρίου 1990 στη Βαρκελώνη. Ευρωπαϊκή BIENNALE για την Πολιτιστική Κληρονομιά. Σινεμά, θίντεο, Τηλέοραση.

13-16 Σεπτεμβρίου 1990 στη Μάλτα. Σεμινάριο: «Αρχαιολογικά Πάρκα και Πολιτιστικός Τουρισμός».

Ανοσκαφή στον Πετρά Σητάς 1989

Συνεσχίσθηκε τους μήνες Ιούλιου και Αυγούστου, για πέμπτη χρονιά, η ανοσκαφή στον Πετρά, το μινωικό οικισμό της πόλης της Σητάς.

—Σπίτι 1: Στα Δ. ήταν ήδη ανασκαμμένο νεοανακτορικού τύπου ερευνηθήκε αυτή με δύο εργαστηριακούς χώρους, που περιείχαν πολλή κεραμική και πέντε «υφόνες» για την επεξεργασία σιτηρών. Η αλήη συνδέεται με το υπόλοιπο τμήμα του σπιτιού με ράμα και λίθινη σκάλα.

Στη ΝΔ, γωνία της αλήης, όπου υπήρχαν ένα κτιστό θρανίο και ένας βάλυκος σε σχήμα ανθρώπινου κεφαλιού, βρέθηκε σε ανεστραμμένο πίθειδος, του οποίου η βάση στεφανωνόταν στο δάπεδο με μικρές πέτρες, ταφή νεογέννητου.

αρχαιολογικά

Στα Ν. της αυλής ερευνηθηκε τμήμα πλακόστρωτου δρόμου, που φαίνεται πως οδήγηε προς την κορυφή του λόφου.

Σε στρωματογραφικές τομές για την έρευνα του παλαισανακτορικού κτηρίου, κάτω από το στίπ 1, βρέθηκε καλής ποιότητας κεραμική. Σημειώνουμε ιδιαίτερα ένα μεγάλο αμφορέα, εισαγμένο από τα Γουρνιά, που φέρει αποτύπωμα σφραγίδας στη μια λαβή του, με παράσταση σκορπίου και διπλών κεράτων.

— Τομέας II: Σε χαμηλότερο από το στίπ 1 πλάτωμα του λόφου ερευνηθηκε το μεγαλύτερο τμήμα ενός νέου κτηρίου, με ενδιαφέροντα αρχιτεκτονικά στοιχεία (πλακόστρωτο φωταγωγά, δύο κτιστά βράνια, αποθήκη θεμελιώσης, δάπεδα από κωνίαμα, τοιχογραφίες πέσμενες από τον άραφο και ένα μέρος του λοξομιμένου στο άραχο σε βάθος 0,80 μ.). Πολλά από τα κινητά ευρήματα δίνουν ενδείξεις για ιερή χρήση του χώρου. Το κτήριο αυτό θεμελιώθηκε στην ΜΜΙΙΙ και είχε τρεις αρχιτεκτονικές φάσεις έως την ΥΜΙα, οπότε και εγκαταλείφθηκε, πιθανώς μετά την καταστροφή του από σεισμό. Στα Β. του υπήρχε αυλή και ένας ακόμα εργαστηριακός χώρος, που περιείχε πολλά πήλινα βάρδια.

— Δυτικές αποθήκες: Στο ΒΔ. άκρο του πλατώματος της κορυφής του λόφου συνεχίσθηκε η έρευνα της σειράς αποθηκών, που είχαν αρχίσει να ανασκάπτονται το 1987 και φαίνεται πως ανήκουν σε ένα σημαντικό, κεντρικό κτήριο. Βρέθηκαν και άλλοι μεγάλοι πηθίοι (ο συνολικός αριθμός τους φθάνει τους 28) καθώς και άλλοι αποθηκευτικοί χώροι. Ο Α. τοίχος των αποθηκών αυξάνεται σε ύψος 1,90 μ. και φέρει κωνίαμα και τμήμα τοιχογραφίας. Ενδιαφέροντα ήταν εξάλλου η ύπαρξη εισαγμένης κυκλαδικής κεραμικής.

Μεταξία Τσιποπούλου
Μουσείο Σπείας

Ελέφαντες της Τήλου

Στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Γουανδρή εκτίθενται λείψανα και πρόπλασμα μικρόσωμων ελεφάντων που έζησαν στην Ελλάδα, και πιο συγκεκριμένα στην Τήλο, πριν από 1.500-2.000 χρόνια. Είναι ευκαρία να δουν τα παιδιά—και οι μεγάλοι—το Μουσείο αυτό, που δροσεύθηκε φέτος με το θρόνιο Ωνάση.

50 διατηρητέα

Διατηρητέα, ό,τι απόμεινε, μπορεί να σώσουμε την Αθήνα. Πενήντα νεοκλασικά κτήρια της Αθήνας κλήθηκαν διατηρητέα στο εμπορικό κέντρο της πόλης: Αγηλαίου 5, Αγησι-

λάου 3, Βούλγαρη 4, Κουμουδούρου 4, Κουμουδούρου 6, Μενάνδρου 45, Γερανίου 43, Ζήνωνος και Κουμουδούρου 7, Ζήνωνος 25 και Βούλγαρη 14, Ζήνωνος 25 και Κεραμεικού 2, Κεραμεικού 4, Δελφινωργή 18, Δελφινωργή 16, Επικούρου 32, Επικούρου 30, Επικούρου 28, Επικούρου 26 και Κορινθία 4, Πειραιώς 33, Αναξαγόρα 17, Αναξαγόρα 18, Αναξαγόρα 11, Γερανίου 21, Γερανίου 11, Γερανίου 12, Σωκράτους 20, Κλεισθένους 21 - Λυκούργου 15-17 και Σωκράτους 34, Ευπολίδος 14 και Κλεισθένους 6, Κλεισθένους 11 και Ικτινίου 1, Σοφοκλέους 32, Σοφοκλέους 27, Αρμιοβίου 8 - Αθηνάς 57 και Σοφοκλέους 23, Ευριπίδου 78, Ευριπίδου 66, Ευριπίδου 62, Ευριπίδου 60 και Διπλόρη 1, Ευριπίδου 52 και Σωκράτους 1, Σωκράτους 3 (Ξενοδοχείο ΚΟΣΜΙΚΟ), Σωκράτους 7 (Θεάτρον), Σωκράτους 4 και Αριστογείτονος, Αριστογείτονος 17, Αριστογείτονος 9 και Αθηνάς 53, Αθηνάς 51 και Ευριπίδου 34, Αριστογείτονος 5, Αρμιοβίου 4, Αρμιοβίου 4Α, Κρατινίου 5, Ευπολίδος 2 και Αιόλου 95, Ευπολίδος 4 και Απελλού 2, Απελλού 4 και Λυκούργου 3.

1η Μπιενάλε Πολιτιστικού Βίντεο και Κινηματογράφου

Με τίτλο «1η Ευρωπαϊκή Μπιενάλε Πολιτιστικού Βίντεο και Κινηματογράφου» το Ευρωπαϊκό Κέντρο ενασχόληση με θέματα πολιτισμικής κληρονομιάς (ομάδα PACT του Σιμβ. της Ευρώπης) εγκαινιάζει στις 22-24 Οκτωβρίου 1990 στη Βαρκελώνη το θεσμό της Μπιενάλε Πολιτιστικού Κινηματογράφου και Βίντεο.

Για πληροφορίες:
Centre Europeu de Sensibilització envers el Patrimoni Cultural
c/ Bailén, 125, entresol 1.º - 08009 Barcelona
Τηλ.: 34-3-258.55.11/ 03/04, Fax: (34)-3-246.45.53

Ευρήματα στην Κορινθία

Οι τελευταίες ανασκαφές στον οικισμό της Ράχης έφεραν στο φως αρχιτεκτονικά στοιχεία πολύ καλής κατασκευής, όπως το κτήριο που προφανώς είχε ανεγερθεί τον 5ο π.Χ. αιώνα, στην κορυφή της Ράχης, στα νότια του Ιερού, και που τα θεμέλιά του δεν έχουν ακόμη καταρριστεί.

Χώρος λατρείας, με την απαραίτητη βιοτεχνία πηλινων ειδωλίων, καταλάμβανε το υψηλότερο σημείο του λόφου από τον 6ο π.Χ. αιώνα και συνεχίζε έως τους ελληνοισλαμικούς χρόνους κατοίκησης.

Τον 4ο π.Χ. αιώνα κατασκευάστηκε πάνω στο λόφο σειρά από εργαστηριακά συγκροτήματα με πολλές αι-

θούσες, και ένα μακρότερο κτήριο με πέντε αίθουσες, κατά μήκος ενός δρόμου στη θόρια πλευρά, τα οποία προσέφεραν πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με το σχεδιασμό και τη λειτουργία των οικοδομημάτων, καθώς και υλικά που σχετίζονται άμεσα με τη χρονολογία κατασκευής και τη μετέπειτα καταστροφή από πυρκαγιά, το τελευταίο τέταρτο του 3ου π.Χ. αιώνα. Κάθε συγκρότημα διέθετε ιδιαίτερο αποθηκευτικό χώρο, που ήταν λαξευμένο στο φυσικό πέτρωμα και στεγαζόμενος με κορινθιακούς στρωτήρες. Αν και το περιεχόμενο των αίθουσών φαίνεται να είχε απομακρυνθεί πριν από την πυρκαγιά, εντοπίστηκαν μέσα σε αυτές αρχιτεκτονικά μέλη, που προφανώς προορίζονταν για δεύτερη χρήση, αμφορέα, ειδώλια, πολλά αδικύα ασκεύη καθώς και εξάρτητά κεραμική.

Από τις ενδείξεις που υπάρχουν προκύπτει ότι ο χώρος αυτός είχε χρησιμοποιηθεί για την παρασκευή και κατανάλωση τροφής και, μολονότι οι κατασκευές που έφεραν στο φως οι ανασκαφές φαίνονται να είναι εργαστήρια, θα πρέπει να διέθεταν καταλύματα, πιθανόν σε ένα δεύτερο όροφο. Η κεραμική που εντοπίστηκε στα σπάρματα καταστροφής, προσφέρει τη δυνατότητα για ευρύτερη τυπολογία και καλύτερα τεκμηριωμένη χρονολόγηση της (της κεραμικής) στα τέλη του 3ου π.Χ. αιώνα. Λεπτομερέστερη μελέτη του οικισμού της Ράχης έδειξε ότι ο προσανατολισμός του ήταν σφαιρικός τα νότια, πάνω από το δρόμο που οδηγεί στις Κεγχρεές. Ο κύριος όγκος των εργασιών ανασκαφών, που συνδεδεόταν μεταξύ τους με κλίμακες λαξευμένες στο φυσικό πέτρωμα, βρίσκονται στη νότια πλευρά του λόφου και οι πελάτες που εξυπηρετούνταν στα συγκροτήματα ταξίδευαν στο δρόμο που οδηγούσε στο λιμάνι των Κεγχρεών. Οι εργασίες πραγματοποιήθηκαν από το Πανεπιστήμιο του Σικάγο, υπό την αιγίδα της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα, ύστερα από άδεια του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου και με την παρακολούθηση της τοπικής Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Αργολιδοκορινθίας.

Διεθνής θράυση της Εμπριτικής Συντηρήσεως Μνημείων Ακροπόλεως

Στις 8 Νοεμβρίου 1989 απονεμήθηκε στη Βοστώνη των ΗΠΑ, σε ειδική τελετή που έγινε στο Τεχνολογικό Ινστιτούτο της Μασαχουσέτης (Μ.Ι.Τ.), από το World Cultural Council (Παγκό-

αρχαιολογικά

ομο Σύμβουλο Πολιτισμού) το θραείο Leonardo Da Vinci στην Επιτροπή Συντηρήσεως Μνημείων Ακροπόλεως για το έργο της. Το Συμβούλιο αυτό είχε αποταθεί το 1987 στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας κ. Χρήστο Ζαρτζετάκη, ο οποίος και εισήγαγε τη θράβευση της Ε.Σ.Μ.Α.

Το διεθνές θράβείο L.D.V. για τις Τέχνες απονέμεται για πρώτη φορά και συνοδεύεται από μερίδιο, διπλώμα και επιταγή 10.000. Η κερτική επιτροπή είναι διεθνής και αποτελείται από 42 άτομα διαφόρων ειδικοτήτων, οι οποίοι δε μέλη της έχουν πάρει το θραείο Νόμπελ.

Το θραείο παρέλαβε εκ μέρους της Επιτροπής Συντηρήσεως Μνημείων Ακροπόλεως η Προϊσταμένη της Α.Ε.Π.Κ.Α. και για 8 χρόνια μέλος της κα Έφη Τουλούπα, η οποία μετά την απονομή έδωσε διαλέξη 30 λεπτών για τις ερασιερείς της Επιτροπής. Η Επιτροπή Συντηρήσεως Μνημείων Ακροπόλεως αποφάσισε ομόφωνα να διατεθεί ένα μέρος του ποσού για τη αγορά συγγραμμάτων προς χρήση των τεχνικών της Ακροπόλεως. Το υπόλοιπο θα διατεθεί για την αγορά σκευών και οργάνων που είναι απαραίτητα για τη λειτουργία του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως.

Αρχαιολογία για όλους

Από την ιταλική οργάνωση Gruppo Archeologico d'Italia λάβαμε επιστολή στην οποία αναφέρονται τα εξής: «Η οργάνωση G.A.I. οργανώνει κάθε χρόνο πολυήμερες αρχαιολογικές δραστηριότητες (όπως σεμινάρια, μαθήματα, ανασκαφές) για εθελοντές κάθε ηλικίας που ενδιαφέρονται για την αρχαιολογία». Στο γράμμα αναφέρεται ότι μεμονωμένοι ιδιώτες ή και ομάδες συνεργάζονται, παίρνοντας μέρος στις ανταλλαγές νέων που προωθούνται από το ιταλικό υπουργείο Νέας Γενιάς. Τονίζεται δε πως μέχρι σήμερα ελάχισταί ήταν οι Έλληνες που πήγαν στην οργάνωση GAI, γι' αυτό και ζήτησαν τη βοήθειά μας, πιστεύοντας πως οι πολιτιστικές ανταλλαγές δυναμώνουν τη συνεργασία ανάμεσα στις χώρες.

Για περισσότερες πληροφορίες:
Sgrg Eleonora von Guggenberg
Gruppo Archeologico d'Italia
Via Tacito, 41
00193 Roma - ITALIA
Τηλέφωνο: (00396) 687.40.28

Αποστολή στη Μεσοποταμία

Το Κέντρο Έρευνας και Μελετών Ελληνικού οργάνωσε αποστολή στην Αρχαία Μεσοποταμία (Ιράκ) από τις 12 έως τις 19 Απριλίου.

Στόβη στην αποστολή ήταν: η Βαβυλώνα, η Νινευί (πρωτεύουσα της

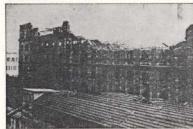
Ασσυρίας), οι ελληνοιστιικές πόλεις Σελεύκεια και Κτησιών, η Βαγδάτη, η Μοσούλη και άλλοι τόποι που κατέχουν ξεχωριστή θέση στην ιστορία του πολιτισμού, όπως είναι οι αρχαϊότητες της Βαβυλώνας, ο Πύργος της Θαβέλ, το ανάκτορο του Ασσυρμπαϊνά στην Νινευί, τα ερείπια της ελληνοιστιικής Σελεύκειας στον Τίγρη κ.ά. Τα Γαυγάμηλα είναι επίσης ένας από τους πολλούς σταθμούς στην αποστολή, όπου ξενάγηση με λεπτομέρητη ανάλυση των φάσεων της μάχης των Γαυγαμίωνών έγινε επιτόπου από τον καθηγητή της Ιστορίας του Κολλεγίου Αθηνών κ. Επ. Βρανόπουλο. Σε αυτή τη μάχη, ως γνωστό, ο Μέγας Αλέξανδρος συνέντησε τη στρατιά του Δαρείου του Κοδομανού (331 π.Χ.) αλλάζοντας το ρου της ιστορίας.

Η περιπέτεια της Αλλατινής

Από το Σύλλογο Αρχιτεκτόνων, τις οικονομικές οργανώσεις και, επίπλο, το Τ.Ε.Β. Ελλάδας, γενική είναι η κινητοποίηση των φορέων της Θεσσαλονίκης για τη διάσωση του κυρίως κτηρίου του συγκροτήματος Αλλατινής στη συμπρωτεύουσα. Πρόκειται για το **πενταώροφο** κτήριο του κληνδρόμου, έργο του Ιταλού αρχιτέκτονα **Βιταλιάνο Ποζέλι** (1898), που αποτελεί το πιο σημαντικό δείγμα βιομηχανικής αρχιτεκτονικής του 19ου αιώνα στην πόλη και, ασφαλώς, από τα σημαντικότερα όλης της Ελλάδας. Το κτήριο αυτό είχε χαρακτηριστεί διατηρητέο από το ΥΠΠΟ αλλά, μετά από πιέσεις () της εταιρίας Αλλατινής, το Κεντρικό Συμβούλιο Νεώτερων Μνημείων, στη συνεδρίαση της 18 Ιανουαρίου, το **αποχαρακτήρισε**, σπριζόμενο κατά βάση σε γνωμοδότηση του καθηγητή **Νίκου Μουτσόπουλου**, στην οποία αναφέρονταν ότι από πυρκαγιά του 1950 το κτήριο είχε καταστραφεί κατά το μεγαλύτερο μέρος του και ανακατασκευαστεί. Στο χώρο του σχεδιάζεται να κτιστεί μεγαθήριο - συγκρότημα από την εταιρία Π. Μακρίδης και Σια. Η μελέτη ανοικοδόμησης έχει συνταχθεί από τους πανεπιστημιακούς κ. κ. **Μ. Νορβέ, Α. Παπαδόπουλο** και **Γ. Παπακόστα**, που πρόσφατα δήλωσαν ότι, λίγο - πολύ, η μελέτη αυτή αποτελεί νεανικό τους παρτίτμα και ότι δεν είναι, τώρα, υπέρ της κατεδάφισης.

Δύο εμπειρισταμένα άρβρα του **Σταύρου Ψαφντή** στο θεσσαλονικιό οικονομικό περιοδικό «**Οικοτοπία**» (τεύχη Μαρτίου και Απριλίου 1990) δίνουν με αξιοζήλευτη πληρότητα και με νερή υποδομή στοιχείων το ιστορικό του θέματος, χωρίς έως τώρα να μπορεί κανείς να τα αντικρούσει. Δημοσιεύουμε εδώ το βασί-

κότερο στοιχείο, με το σχετικό σχόλιο της «Οικοτοπίας», που ανατρέπει άρδην τη γνωμοδότηση Μουτσόπουλου και θέτει δραματικά ερωτηματικά για την κρίση, στην προκειμένη περίπτωση, του ΚΣΜΜ. Σημειώνουμε ότι ο υππρεσιακός υπουργός, Πολιτισμού κ. Μυλωνάς είχε αρνηθεί να υπογράψει τον αποχαρακτήρισμα και παρέπεμψε το θέμα στο διάδοχό του, κ. **Τζαννετάκης**. Τόσο ο κ. Τζαννετάκης όσο και ο νέος υπουργός Χωροταξίας και Περιβάλλοντος κ. **Μάνος (μέτοχος της Αλλατινής)** είναι γνωστοί για την ευαισθησία τους για την πολιτισμική μας κληρονομιά. Ιδιαίτερα ο κ. Μάνος, με αντιλήψεις ευρείες και με πρακτικό πνεύμα, δεν θα άνοιξε ότι βιομηχανικά κτήρια, του όγκου και της σημασίας της Αλλατινής **με κανένα τρόπο δεν καταρρέουν αλλά μετατρέπονται**, μετά από ευμερές, βέβαια, αρχιτεκτονικές μελέτες, ακόμα και σε κτήρια κατοικίας «πολυτελούς κατασκευής» ή και ξενοδοχεία. Επιπλέον, δεν νομίζουμε ότι θα προέβλεπε στο κύρος του κ. Μάνου αρνητική ενέργεια, η οποία εύλογα θα αποδιδόταν στην οικονομική του σχέση με την εταιρία Αλλατινής. Υστερα από αυτά, θα προτείναμε ο **ίδιος ο κ. Μάνος**, ως υπουργός, να φροντίσει να χαρακτηριστεί το κτήριο διατηρητέο από το ΥΠΕΧΩΔΕ και να προωθήσει μελέτη μετατροπής του, σύμφωνα με όσα όλα τα ευρωπαϊκά κράτη εφαρμόζουν για παρόμοια κτήρια. **Τούτο θ' αποτελέσει πρόβλημα θέρους, αλλά και πρακτικό πνεύματος!**

αρχαιολογικά

Ο Δήμαρχος Αθηναίων και τα νεοκλασικά

Όπως καταγγέλλθηκε, και δεν διαμεσολάβηκε, στον αθηναϊκό Τύπο, ο από σπόντα Δήμαρχος Αθηναίων κ. Ν. Γιατράκος, εκτός από την εφώρμησή του κατά της πλατείας Συντάγματος (η οποία, ενώ καταγγέλλθηκε, κι αυτή, από τους πάντες, δεν ανακόπηκε από κανέναν!), είχε έλθει σε «διακανονισμό» με εργολάβους για να κατεδαφιστούν **πέντε διατηρητέα νεοκλασικά κτήρια** στην περιοχή Αγ. Παύλου. Με τα δημοσιεύματα σταμάτησαν οι ενέργειες του κ. Δημάρχου, προφανώς γιατί δεν ήθελε ν' ανείλει και δεύτερο μέτωπο με την κοινή γνώμη. Το ΥΠΕΧΩΔΕ, τον Φεβρουάριο που σημειώθηκε το γεγονός, εξαπέστειλε τα σχετικά χαρτιά κατόπι εντολής. Αναρωτιόμαστε ποτέ μόνος να οδηγήσει η αντίληψη ενός Άρη Κωνσταντινίδη για την νεοκλασική αρχιτεκτονική, όταν γίνει εργασία σε χέρια μάλλον αμέτοχων αρχιτεκτονικού προβληματισμού...

Η τεχνολογία στην Αρχαία Ελλάδα

Στις μέρες μας η αρχαιολογία ανακλύπει—όπως και η βιολογία—τη γενική της και η τεχνολογία του 20ού αιώνα μαθαίνει να μην περιφρονεί τα διδάγματα της αρχαίας τεχνολογίας. Σχετική με την αρχαία τεχνολογία είναι μια σειρά 8 ημιωρών ντοκιμαντέρ, παραγωγή της ΕΤ2, που η προβολή της αρχίζει τη Δευτέρα 4 Ιουνίου. Σκηνοθέτρια είναι η Μέμη Σπυριτοπού—της οποίας έχουμε δει τα «εξασημάδια αρχαία θέατρα»— και η φωτογράφια είναι του Διονύση Πετροπούλου. Για κάθε ενότητα συνεργάστηκαν διακεκριμένοι αρχαιολόγοι και εθνικοί κληρονόμοι.

Στην αρχαία ελληνική γλώσσα αρχαιολογία σήμαινε αραιογινώσκω. Ο Αντίγονος, ο Πολέμων, ο Πausανίας, ο Βιτρούβιος, ο Πλίνιος, όλοι αρχαιολόγοι της δικής τους αρχαιότητας, δίνουν πληροφόρηση όχι μόνο για τα μνημεία της αρχαίας τέχνης αλλά κυρίως για την παραγωγή τους.

Η ιστορία του αγάλματος είναι η ιστορία του καλλιτέχνη και της τεχνολογίας του και ακόμη η ιστορία του μαρμάρου και των λατομείων, η ιστορία του υλικού και της παραγωγής του. Το άγαλμα, το νόμισμα, το εργαλείο είναι το τελικό προϊόν μακράς και επίπονης εργασίας, που έχει ξεκινήσει πολύ πριν, από το εργασιώδη του τεχνίτη. Από τη μελέτη της λειτουργίας των λατομείων μας αποκαλύπτεται ότι η τεχνολογία—συνδυασμός γνώσεων και υλικών—επιτρέπει στον άνθρωπο να μετασχηματίζει ή να με-

ταχειρίζεται υλικά και χρησιμοποιώντας τη σκέψη του να μεταβάλλει καταστάσεις στη σχέση του με τη φύση. Πάρος, Αλυκή και Φανάρι Θάσου είναι τα λατομεία του **Α' επεισοδίου**, όπου ο κ. Τόνου Κοζέλιε, αρχαιολόγος—αρχιτέκτονας, ειδικός στη μελέτη των λατομείων, επιχειρεί τη αποκάλυψη μορμών του μπλόκ χρησιμοποιώντας την αρχαιοελληνική μέθοδο για την τεχνική της μεταφοράς και της ανάρτησης των ογκολίθων και ανυψωτικών μηχανών (γερανούς) διαφόρων τύπων. Οι μακέτες είναι από τον Τόνου Κοζέλιε και τον Μανώλη Κορρέ.

Τα λατομεία Πεντέλης, Καρύστου Ευβοίας και Ακρόπολης Θάσου είναι μερικά από τα θέματα του Β' μέρους των λατομείων.

Το Γ' μέρος περιλαμβάνει τα θέματα: Προσέλαση κοίτασματος. Μεταφορικά μέσα δια έρηρς ή δια θαλάσσης. Μέθοδοι λάξευσης μαρμάρου. Μεταποίηση υλικών κατά τους θυζαντινούς χρόνους.

Στα μεταλλεία είναι αφιερωμένη η 2η ενότητα των ντοκιμαντέρ, γιατί τα μεταλλεία έπαιξαν σπουδαιότερο και αποφασιστικό ρόλο στη ζωή των σημαντικών πόλεων—κρατών της αρχαιότητας. Ο πολιτισμός και η ισχύς συμπεριερίστηκαν με την απόδοση των μεταλλικών καθώς και με το επίπεδο των μεταλλευτικών και μεταλλουργικών μεθόδων για την εκμετάλλευσή τους. Στο τρίπτυχο αυτό αφιέρωμα επισκεπτόμαστε τα μεταλλεία του Λαυρίου. Η ανεύρεση και εξόρυξη του μεταλλεύματος, οι κατά καιρούς ερμηνείες για τη μέθοδο επεξεργασίας του και η τεχνική του καθαρισμού του είναι από τα θέματα που μας παραθέτει ο αρχαιολόγος Ευάγγελος Καραγιαννίδης.

Το τρίτο θέμα, «Η Ναυπηγική», στο οποίο συνεργάστηκε η Χάρη Τζάλας, Πρόεδρος του Ελλ. Ινστιτ. Προστασίας Ναυτικής Παράδοσης, μας δείχνει ότι σε όλη την ανατολική Μεσόγειο ο άνθρωπος χρησιμοποίησε από μέσα μεταφοράς, για να κινηθεί πρώτα σε λίμνες και σε ποτάμια, αργότερα στη θάλασσα. Αυτά που προσδιόριζαν τον τύπο του πλωτού μέσου ήταν τα υλικά που διέθετε, τα εργαλεία με τα οποία μπορούσε να τα επεξεργασθεί και οι τεχνολογικές του δυνατότητες.

Η ναυπηγική εξελίσσεται από το 3000 π.Χ. έως την ελληνική τριήρη και τις οκάδες.

Τέλος, στο 4ο θέμα: «Η Ναυσιπλοΐα»—με συνεργάτη πάλι τον Χάρη Τζάλα—βλέπουμε ότι οι ναυτικοί στην Ελλάδα εμφανίστηκαν πολύ πριν από τους νεοελληνικούς και τους κτηνοτρόφους. Το πλόηγος, η θάλασσα ήταν ανέκαθεν για τους Έλληνες κίνητρο για

δρόση, μετακίνηση, περιπέτεια.

Στην ιστορία της ελληνικής ναυτιλίας καθοριστικό ρόλο έπαιξε το Αιγαίο. Ο Χ. Τζάλας μας «ταξιδεύει» με την παπυρέλινα χιλιόετα χρόνια πίσω και το «Κυρήνεια» ανασύρει από το θύβλο για να μας ταξιδέψει συνέχεια...

Δελτίο Τύπου Συντηρησών Πολιτισμική Επιτροπή Υπουργείου Παιδείας-Επιτροπή Ακροπόλεως

Τον Απρίλιο του 1989 συνήλθε στην Αθήνα η Γ' Διεθνής Συνάντηση για την Αποκατάσταση των Μνημείων της Ακρόπολεως. Κύριο θέμα της συνάντησης ήταν τα αρχαιολογικά, αρχιτεκτονικά, αναστηλωτικά, στατικά και φυσικοχημικά προβλήματα του Προνάου, δηλαδή της εξοκρινόμενης σωατερικής προτάσεως και της ανατολικής πλευράς του σπικού του Παρθενώνος.

Οι συμμετέχοντες Έλληνες και ξένοι αρχιτέκτονες, αρχαιολόγοι και άλλοι ειδικοί έλαβαν πριν της συναντήσεως τη δέηση Μελέτη Αποκαταστάσεως του Παρθενώνος (τόμος 2, Αθήνα 1989). Οι απόψεις του μελετητή Μ. Κορρέ διατυπώθηκαν τελικά υπό τη μορφή 4 εναλλακτικών προτάσεων για την αναστήλωση του Προνάου. Ο Μ. Κορρές αιτιολόγη τόσο την πρόθεση όσο και τον τρόπο που μπορούν να υλοποιηθούν οι προτάσεις του στη μελέτη του και σε σειρά σχεδίων που εκτίθενται στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως.

Η ΕΣΜΑ κάλεσε τους ειδικούς που έλαβαν τη μελέτη και συμμετείχαν ή όχι στη συνάντηση να εκφράσουν σε επιστημονικό επίπεδο τη γνώμη τους με ατομικές γραπτές απαντήσεις σε σαφή ερωτήματα.

Προ 3 εβδομάδων εξεδόθησαν τα πρακτικά της συναντήσεως σε ένα τόμο 600 σελίδων. Στο β' μέρος του τόμου των πρακτικών δημοσιεύονται αυτοίσεις οι απαντήσεις 144 συμμετεχόντων και έτσι ο κάθε ειδικός έχει την ατομική ευθύνη της επιλογής.

Τα μέλη της ΕΣΜΑ μελέτησαν τις απαντήσεις αυτές και αποφάσισαν να εισηγηθούν στην αποδοχή της δεύτερης λύσης από αυτές που επρότεινε ο Μ. Κορρές, κατά πλειοψηφία, δηλαδή την πλήρη αναστήλωση των τριών κτιρίων και τη μερική αναστήλωση των υπολοίπων τριών. Αντίστοιχα δέχθηκαν την αναστήλωση του θριγκού των τριών κτιρίων με επιφύλαξη επανεξέτασης για την τοποθέτηση αντιγράφων της συνεχούς ζωφόρου στον θριγκό. Δεχθηκε επίσης η Επιτροπή τις συμπληρωματικές προτάσεις Κορρέ για τον ανατολικό τοίχο του

αρχαιολογικά

σηκού με τη νότια παραστάδα του. Για την πρόταση προτεραιότητας διαλύσεως των πλαινών τοίχων του σηκού (που μελετά ο Ν. Τσανιζής) δέχθηκε αυτή να πραγματοποιηθεί στα τμήματα που προέρχονται από νεότερη αναστήλωση και να μην επεκταθεί στα άθικτα από την αρχαιότητα μέρη. Η διάλυση αυτή γίνεται με σκοπό τη μελέτη για την τελική αποκατάσταση. Παράλληλα η Επιτροπή ενέκρινε τους τρόπους δομικής αποκατάστασης του φερόντος οργανισμού του κτηρίου (που μελέτησε ο πολ. μηχανικός Κ. Ζάμπας) του ναού, τις προτάσεις συντηρήσεως της επιφανείας των μαρμάρων και δύο ακόμη προκαταρκτικά προγράμματα για τα Προπύλαια και το ναό της Αθηνάς Νίκης. Τη δέσμη των προτάσεων θα εισηγηθεί η αρμόδια Δ/ση Αναστήλωσε Αρχαίων (Δ/ντής της οποίας είναι ο Ιορδ. Δημάκοπουλος) στο αρμόδιο κατά το Νόμο Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο του ΥΠΠΟ.

Τα μέλη της ΕΣΜΑ:
Χ. Μούρας, Πρόεδρος της ΕΣΜΑ, Καθηγητής ΕΜΠ, **Σ. Αγγελίδης**, Καθηγητής ΕΜΠ, **Α. Δελιγιάννης**, Δ/ντής Μουσείου Μπενάκη, **Γ. Δεσπίνης**, Ομότιμος Καθηγητής ΑΠΘ, **Ι. Δημάκοπουλος**, Δ/ντής Αναστήλωσε Αρχαίων - Μνημείων, **Η. Ζερβουδάκη**, Έφορος Αρχαιοτήτων, **Π. Καλλιγής**, Προϊτ. Α. Έφορίας Προϊστ. & Κλάσ. Αρχαιών, **Γ. Αρβέρης**, Καθηγητής ΑΠΘ, **Β. Λαμπρινούδάκης**, Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, **Θ. Σκουλαϊδής**, Καθηγητής ΕΜΠ.

Δελτία Τύπου

Αναφορά των δραστηριοτήτων και των ανασκαφών της Ελβετικής Αρχαιολογικής Σχολής το 1989

Εδώ και 25 χρόνια η Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή στην Ελλάδα έχει αρχειώσει στη μελέτη της αρχαίας θέσης της Ερέτριας στην Εύβοια. Πέρα από τις ανασκαφικές - επιστημονικές έρευνες, το αρχαιολογικό Μουσείο της Ερέτριας επεκτάθηκε, χάρη στη βοήθεια Ελβετών δωρητών, ιδιαίτερα χάρη στη βοήθεια της λαχειοφόρου Romande και με τη συνεργασία του Ελληνικού Υπουργείου Πολιτισμού. Η επιφάνεια του εκθετικού χώρου του Μουσείου διπλασιάστηκε με τη δημιουργία δεύτερης αίθουσας. Κατά τον ίδιο τρόπο επεκτάθηκαν και οι αποθήκες του Μουσείου. Η νέα αίθουσα εγκαταστάθηκε τον Ιούλιο του 1989 με έκθεση αφιερωμένη στα 25 χρόνια των ανασκαφών της Ελβετικής Αρχαιολογικής Σχολής στην Ερέτρια. Αυτή η έκθεση, βασισμένη σε φωτογραφίες, σχέδια και σχέδια και εμπλουτισμένη με μερικά από τα καλύτερα ευρήματα, δεν παρουσίασε

μόνο τις ελβετικές ανασκαφές παρά αποτέλεσε μια Ενέγηση στην ιστορία της αρχαίας θέσης από την εποχή του χαλκού ως τα ρωμαϊκά χρόνια. Μια άλλη εργασία πραγματοποιήθηκε για την προστασία των μωσαϊκών από χαλκή του 4ου π.Χ. αι., που αποκαλύφθηκαν από τον καθηγητή Pierre Ducrey. Τα μωσαϊκά αυτά, που παριστάνουν μάχη ανάμεσα σε Αρμισσούς και Γρύπες, πύθνηρες, σφήγκες, μια νηρίδα με έναν ιππόκαμπο και ένα κεφάλι γοργόνας, καθώς και κυκλικά μοτίβα σε φυτικό φόντο, στεγαστήκαν, χάρη στη γενναιοδωρία ενός ιδιώτη Μαϊκήνα και δεν βρίσκονται για εκτεθειμένα δίχως στέγη. Το προστατευτικό αυτό κτήριο ήταν ιδέα κάποιου αρχιτέκτονα και κατασκευάστηκε στη θόρεια πλευρά της

«οίκιας των μωσαϊκών» δημιουργώντας τελικά μουσειακό χώρο και αξιοποιώντας το λαμπρό αυτό σύνολο. Οι ανασκαφές του προηγούμενου χρόνου της Ελβετικής Αρχαιολογικής Σχολής, προς την κατεύθυνση της Δυτικής θέσης της αρχαίας θέσης της Ερέτριας, πραγματοποιήθηκαν υπό τη διεύθυνση του κ. Karl Reber. Προς αυτή την κατεύθυνση η Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή αποκάλυψε αρκετά σπάρτα του 4ου π.Χ. αι. Αυτές οι ανασκαφές επικεντρώθηκαν στον τομέα IV, όπου διακρίνεται σαφώς μια ιδιωτική συνθημιόμενη κατοικία. Η λειτουργία του τομέα αυτού δεν είναι ακόμα σαφής. Η αποκάλυψη οσώνων νερού υπό φημένο ηπλό και πέτρα, φτιαγμένων στο χέρι, υποδηλώνει πως το κομμάτι αυτό θα μπορούσε να είναι εργαστήριο.

Τα κεραμικά, ιδιαίτερα ένας κρατήρας με ανάγλυφα κεφάλια σατύρων και ένας σκόκος, θαμμένοι με μάρμο βενεζίκι, που αναπαριστά σπηνη αμφορομαχίας, χρονολογούνται στον 4ο-3ο π.Χ. αι. Θα πρέπει να αναερωπη επίσης μια επιγραφή: ΑΡΖΙΝΟΗ - ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΣ, που δείχνει πως λίγο αργότερα από το θάνατό της (270 π.Χ.) η Αιγύπτια βασίλισσα αποτέλεσε αντικείμενο ιδιωτικής λατρείας στον τομέα IV.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Συνέδριο για τον Ερρίκο Σλήμαν

«Αρχαιολογία και Ερρίκος Σλήμαν, εκατό έτη από το θάνατό του» ήταν ο τίτλος του Διεθνούς Συνεδρίου που διεξήχθη στην Αθήνα, στο Πολεμικό Μουσείο, από 14 έως και 22 Απριλίου 1990. Το επιστημονικό πρόγραμμα

άρχισε την Τρίτη, 17 Απριλίου, και έληξε το Σάββατο, 21 Απριλίου. (Το Σάββατο, 14, και τη Δευτέρα, 16, έγιναν αντίστοιχα εκδρομές στις Μικήνες και Τίρυνθα, και στο Μαραθώνα και Ραμνούνα. Τέλος, την Κυριακή, 22, ύστερα από επιμνημόσυνη δέηση στο μαυσωλείο της οικογένειας Σλήμαν στο Α Νεκροταφείο, έγινε τρίτη εκδρομή στη Θήβα και τον Ορχομενό - Σκάρπυ).

Το Συνεδρίο οργανώθηκε υπό την αιγίδα των Υπουργείων Πολιτισμού και Αιγαίου, του Πανεπιστημίου Αθηνών, της Αρχαιολογικής Εταιρείας και του ΕΟΤ.

Αντικείμενο του Συνεδρίου ήταν η ζωή και κυρίως το έργο του Ερρίκου Σλήμαν καθώς και η πορεία, τα ευρήματα και οι μελέτες των ανασκαφών στην ευρύτερη περιοχή του Αιγαίου (Τρωάδα, Αργολίδα και άλλοι) σήμερα. Οι ομιλίες κάλυψαν τις εξής ενότητες:

Οι ανασκαφές του Σλήμαν στην Τροία και το ΒΑ Αιγαίο

Οι ομιλητές (M. Korfmann, D.F. Easton κ.ά.) ανέπτυξαν όχι μόνο την ανασκαφική δραστηριότητα του Σλήμαν στην περιοχή, αλλά και τις έρευνες άλλων, σύγχρονων ερευνητών (ομιλητές: Μ. Özdoğan κ.ά.).

Από όλους επισημάνθηκε η προσφορά του Σλήμαν, ώστε η δική του ανακάλυψη στο Χισορλίκ το 1871 - 1873 να οριοθετεί την έναρξη της αρχαιολογικής επιστήμης και έρευνας για την εποχή του χαλκού. Η σύγκριση των ευρημάτων της Τροίας με εκείνα των νησιών του Αιγαίου [χρ. Μαραγκού, J.D. Muhly, Κ. Ζάχος κ.ά., Σαμοθράκη (Δ. Μάτσας), Αήμιονος (Χρ. Μπουλάκης) κ.ά.] και του Ελλαδικού χώρου (Α. Fol, G. Sommer v. Bülow κ.ά.) αποδεικνύει τη στενή σχέση και αλληλεπίδραση των πολιτισμών αυτών. Ακόμα, κάνει σαφή τον απόχο αυτών των πολιτισμών αλλά και τις εμπορικές δραστηριότητες σε περιοχές έξω από τον Αιγαϊακό χώρο (Ατλ. László).

Οι ανασκαφές του Σλήμαν στην Μικήνες

Για να επιβεβαιώσει τα όσα ερεύνησε στην Τροία, ο Σλήμαν έπρεπε να κάνει ανασκαφές και στον Ελλαδικό χώρο, που θα αποδεικνύει τη σύγχρονη ύπαρξη Τροίας και Μικηνών, εφαρμόζοντας έτσι, πρώτος αυτός, τη συγκριτική μέθοδο. Για τον ίδιο λόγο έκανε ανασκαφές λίγο αργότερα και στον Ορχομενό (Γ. Στ. Κορρές). Έτσι, από το 1874 έως το 1876 έρευνά στις Μικήνες, έχοντας βοηθό του τον Π. Σταματάκη, και φέρνει στο φως τα παγκόσμια γνωστά ευρήματα (Γ. Στ. Κορρές, Ε. Δελιάκη, D. Traill, J. Makka κ.ά.). Τα αποτελέσματα αυτών των ανασκαφών του περιέλαβε σε τρία μεγάλα albums που περιείχαν έγ-

αρχαιολογικά

χρωμα σχέδια, φωτογραφίες και εικόνες των ευρημάτων και του χώρου της μυκηναϊκής ακρόπολης. Τα σχέδια των εικόνων θεωρούνται ότι γράφτηκαν ιδιοχειρώς από τον Σλήμαν (S. Hood).

Με αμερόληπτο τρόπο θίχθηκαν από άλλους ομιλήτες προβλήματα σχετικά με την ορθότητα των ανασκαφικών μεθόδων του Σλήμαν, με την αξιοπιστία των ερευνών, των μελετών και των δημοσιευμάτων του, ενώ τονίστηκε η μοναδική σημασία του έργου και της προσφοράς του στην αρχαιολογική έρευνα.

Οι ανασκαφές στη Βοιωτία: Ορχομενός, Κωπαΐδα (1880/1 και 1886), στην Πύλο (1888) και άλλοι

Οι έρευνες του Σλήμαν στον Ορχομενόν ήταν μικρής έκτασης (η ανακάλυψη του θησαυρού του Μίνουα «επιτόχιμη με την τάφρον που διηγούνται η Σοφία Σλήμαν», Γ. Στ. Κορρές). Όμως στον Σλήμαν ανήκει η ονομασία «μυιακή», που προσδιορίζει, ακόμα και σήμερα, την κεραμική τέχνη της Μέσης Εποχής του χαλκού στον Ελλαδικό χώρο (Καλ. Ζαρρή). Το λεγόμενο σπήλαιο του Νέστορος στην Πύλο ο Σλήμαν το θεωρούσε χώρο λατρείας «η επίσημος στάκος της και οστών και πετρών 3 ή 4 μέτρων», κείνο από το ημερολόγιό του «αποδεικνύει ότι εθισμένοι εδώ επί αιώνων [...] ψάψαμε λίγο ο Παισανας ότι το σπήλαιο εχρησίευσαν τω Νέστορο ως υπόσταυλος». Η μελέτη της σημαντικής ποσότητας ηλεκτρου που βρέθηκε στις Μυκήνες και στην Πύλο απέδειξε την εισαγωγή του υλικού αυτού από περιοχές της Β. Ευρώπης (Βαλτική) (C.W. Beck) και επομένως και την έκταση των εμπορικών σχέσεων των Μυκηναίων.

Γενικά συμπεράσματα από το ανασκαφικό έργο του Σλήμαν και εκτίμηση της προσφοράς του

Όπως επισημαίνει ο καθηγητής Γ. Στ. Κορρές: «Ο Ερρίκος Σλήμαν υπήρξε διαπρύσιος κήρυξ της αξίας της ανασκαφικής σκαπάνης, της οποίας την χρήση ανεγνώρισε σε ποικίλα δημοσιεύματά του εις το πλαίσιο της προστασίας του να φέρει εις φως τα σημαντικότερα ποτάρια που περιγράφονται τα ομηρικά έπη». Επίτευξε, με οδηγό τα ομηρικά έπη, να αποδείξει την ύπαρξη του ομηρικού κόσμου. Το συγγραφικό αρχαιολογικό του έργο συνοδεύεται όχι μόνο από πλήρη περιγραφή των ευρημάτων και της τοπογραφίας κάθε ερευνημένης περιοχής, αλλά και από άλλες εργασίες ειδικών επιστημόνων (γλωσσολόγων, ανθρωπολόγων, χημικών κλπ.), ώστε να τεκμηριώνονται οι θεωρίες και να εξετάζονται πολύπλευρα. Η αδιάκοπη ανασκαφική έρευνα που ξεκίνησε με τον Σλήμαν και φθάνει ως

τους σύγχρονους αρχαιολόγους αποτέλεσε το έναυσμα για καινούργια «ανάγνωση» και ερμηνεία του ίδιου του ομηρικού κειμένου (E. Pöhlmann κ.ά.).

Η έκταση των δραστηριοτήτων του Σλήμαν

Ο Σλήμαν ως αρχαιολόγος. Η αλληλογραφία του με τις σημαντικότερες προσωπικότητες του πολιτικού και πνευματικού-επιστημονικού κόσμου της εποχής του (J. Imhscher, G. Graf, J. Herrmann, W. D. E. Coulson, H.G. Buchholz κ.ά.). Ο Σλήμαν «ως συλλογείς» και η ιστορία των συλλογών του, ιδίως του λεγόμενου Θησαυρού του Πριάμου (E. Zengel κ.ά.). Τα οικοδομήματα του Σλήμαν και ιδιαίτερα το Ιλίου Μέλαθρον στην Αθήνα, το οποίο τη συντήρηση και αποκατάσταση των τοιχογραφιών έχει αναλάβει ομάδα με επικεφαλής τον Α. Μαργαλιώδη.

Ενδιαφέρον είχαν και οι ομιλίες που παρουσίαζαν τη ζωή του, από τα παιδικά του χρόνια στο Ankershagen, κοντά στο Neustrelitz, ως τις εμπορικές του δραστηριότητες στη Ρωσία (1846-1864) από τα παιδικά και εφηβικά του διαβάσματα του Όμηρου ως την αγνία και το μόχθο των ανασκαφών του. Όπως έγραψε ο ίδιος: «Στο πρώτο γεωμετρικό χωρίο όπου έζησα τα πρώτα οκτώ χρόνια της ζωής μου κατασκευάστηκαν, κατά κάποιον τρόπο, η αξίνα και το φτυάρι για την ανασκαφή της Τροίας και των βασιλικών τάφων των Μυκηναίων» («Ilios», 1881, εκδ. Brockhaus).

Το ανασκαφικό έργο του Σλήμαν άλλαξε τότε για τον Όμηρο και το περιεχόμενο των επών. Ο «ομηρισμός», δηλαδή η ιδιαιτερή αγάπη για τον Όμηρο και η συστηματική μελέτη των επών, καθιερώθηκε από τον Σλήμαν. Αποκάλυψε έναν κόσμο η έναν πολιτισμό που αναπτύχθηκε ανατολικά και δυτικά του Αιγαίου. Θεμελίωσε την αρχαιολογική επιστήμη. Χάρωσε την πορεία –ακόμα και αν πολλές απόψεις του απορριφθηκαν ή τροποποιήθηκαν αργότερα από άλλους– νεότερων ερευνητών, όπως του Dörpfeld, ο οποίος, κατά τον Evans, «είναι η μεγαλύτερη ανακάλυψη του Σλήμαν» (K.W. Schaar).

Η διάτυπωση, τέλος, απόψεων διαφορετικών και από εκείνες του Σλήμαν και από τις έως σήμερα αποδεκτές κράτησε έντονο το ενδιαφέρον των συνδερσών όπως π.χ. η άποψη ότι οι ταφικοί περιόλοι Α και Β των Μυκηναίων είναι τύμβοι (E. Δελιάκη), θέση που βρίσκει αντίθετους άλλους αρχαιολόγους και αντικρούστηκε από ορισμένους ομιλήτες (ειδικά όσον αφορά τον ταφικό περιόλο Β, Γ. Στ. Κορρές) ή η συντήρηση και αποκατά-

σταση της μορφής πολλών ευρημάτων του Σλήμαν, που οδήγησε σε νέες ερμηνείες τους (Κ. Δημακοπούλου).

Συνολικά έγιναν 58 ανακαινώσεις από ξένους και 29 από Έλληνες συνέδρους.

Τελειώνοντας, το Συνέδριο αποδέχθηκε ομόφωνα πρόταση του καθηγητή Γ. Στ. Κορρέ για δημιουργία Μουσείου Σλήμαν και Κέντρου Έρευνας της ζωής και του έργου του στο Ιλίου Μέλαθρον.

Βγμένα Βαρθολομαίου

Νέες πόλεις πάνω σε παλιές – το παράδειγμα της Άρτας (ΕΛΛΗΝΙΚΟ Τμήμα ICOMOS – Άρτα, 11-13 Μαΐου 1990)

Με τον τίτλο αυτό, και με τη στενή συνεργασία του Δήμου Αρταίων, οργανώθηκε τριήμερη επιστημονική συνάντηση υπό την αιγίδα του υπουργείου Πολιτισμού και ως πρώτο μέρος ενός τετραημέριου, που θα συμπεριλάβει τη Ρόδο, το Άργος και την Αθήνα. Στη συνάντηση παρουσιάστηκε και η Διεθνής Χάρτα της Ουδανότητας, για την προστασία των ιστορικών πόλεων, ενώ έγιναν, τελικά, 25 ανακοινώσεις, που περιόρισαν, έτσι, κάπως τη μέχρι σήμερα τάση του ελληνικού Τμήματος του ICOMOS να οργανώνει συνέδρια επί συγκεκριμένων αντικειμένων, αλλά με μάζα ανακοινώσεων επί παντός επιστητού, σχεδόν έχοντας με την πολιτισμική κληρονομιά στην ευρίστα και πο τευτωμένω εκδοχή της.

Στο σύνολό τους, και με κάποιες εξαιρέσεις, οι ανακοινώσεις αυτή τη φορά κρατήθηκαν γύρω από το αντικείμενο (ή γύρω από ομοειδή, κατ' ευρείαν έννοια, αντικείμενα, για παράλληλους και συγκρίσεις) και προκάλυψε έντονη και γόνιμη συζήτηση, ενώ υποβλήθηκε ταχύρρυθμη διαδικασία για την έκδοση των Πρακτικών. Για άλλη μια φορά διαπιστώθηκε, βέβαια, η κακοδομία του ελληνικού μη συστηματος προστασίας, οι ολιγωρίες του Δήμου, που ο γράφων είχε την ευκαιρία να διαπιστώσει κατά τη «οκλήρη διετία», όπως χαρακτηρίστηκε, του 1983-85. Η διετία αυτή έληξε με τηματική ήττα των αρχαίων (και της ίδιας της σημερινής Άρτας, που δούσαλο κρύβει την πολεοδομική ασχμητία της), αλλά ίσως με συνολική νίκη της πολιτιστικής κληρονομιάς, αν η σημερινή αλλαγή πνευματών επεβθασωθεί στην πόλη, δώσει καρπούς και ανοίξει πραγματικές (και όχι λεπτικές) προοπτικές, ο γράφων, άρκως δύσπιστος και κυνικός ως προς δηλώσεις και ευχολόγια, ενδιαφέρεται σαφώς για την πόλη και

αρχαιολογικά

θα παρακολουθήσει, και από τις στήλες αυτές, κάθε ευτυχή εξέλιξη, παρά τον καιρό και τα σχετικά εύσημα ενώ τουτό χρειαζοσθεί.

Σημαντική ήταν η παρουσία του νέου (και στην ηλικία) μητροπολίτη Άρτας κ. Ιγνατίου, του οποίου η ανακοίνωση έβασε επί τάπητος το θέμα της σχέσης εκκλησιαστικών μνημείων, πιστών και Υπηρεσιών.

Ο γράφων προτείνει και από εδώ στο ελληνικό τμήμα του ICOMOS να εξειδικεύσει περισσότερο τις επόμενες συζητήσεις του τετραπύλου, αλλά και να προχωρήσει στην πραγματοποίηση μιας συνάντησης, με λίγες και ζυμερές εισηγήσεις, που θα αφορά την οργάνωση της προστασίας της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Σε αυτήν ας εξασφαλιστεί η παρουσία των σχετικών με το αντικείμενο κρατικών υπευθύνων, όχι για να μας γαιρτίσουν, αλλά για να εκθέσουν την άποψη και την πολιτική τους. Αλλά ας κληθούν και οι κομματικοί υπεύθυνοι όλων των κομμάτων, για να εκθέσουν ξεκάθαρα τη δική τους άποψη και τις πρακτικές τους.

Ενόψει του 1993, είναι καλό να έχουμε, έτσι, τον ελαστικό επίλογο για την πολιτιστική κληρονομιά αυτής της χώρας, πριν προχωρήσουμε στον ευρωπαϊκό πρόλογο της. Που δεν θ' αργήσει να γραφεί...

ΨΗΦΙΣΜΑ του συνεδρίου του ICOMOS

Οι σύνεδροι και συμμετοχοί στο συνέδριο του ICOMOS «Νέες πόλεις πάνα σε παλιές – το παράδειγμα της Άρτας», μετά τις πρόσφατες δηλώσεις του υπουργού ΠΕΧΩΔΕ κ. Στ. Μάνου για την αναπληρωμένη υπουργού Πολιτισμού κας Ά. Φαρούδα - Μπενάκη για νέα «επανάκριση» των διατηρητέων κτηρίων, δηλώνουν ότι:

1. Είναι απαραίδεκτο να ξαναεφαρμοζέται μία «δοκιμασμένη» διαδικασία, που πάντα κατέληγε να είναι ρουσφετολογική συναλλαγή.

2. Σε σύγκριση με την εξαφανιζόμενη νεότερη πολιτιστική μας κληρονομιά, είναι εντελώς ανεπαρκείς οι ήδη υπάρχουσες κηρύξεις και χαρακτηρισμοί κτηρίων η συνολών ας διατηρητέων. Σε σύγκριση με ό,τι συμβαίνει στην υπόλοιπη Ευρώπη, είναι ακόμα ανεπαρκέστερες.

3. Καλούν τους πολιτικούς υπευθύνους των δύο υπουργείων να εγκαταλείψουν την ιδέα «επανάκριση» και να προχωρήσουν στη δημιουργία αυστηράς προστασίας της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, σύγχρονης και αξιού του ανάστας τους.

4. Στην τελευταία περίπτωση θα βρουν συμπαράστατες όλες τις οργανώσεις και τους πολίτες που θεωρούν τη νεότερη πολιτιστική μας

κληρονομιά στοιχείο πολύτιμο και αναπτυξιακό.

5. Η «επανάκριση» θα προκαλέσει άμεση αντίδραση οργανώσεων και συνειδητών πολιτών καθώς και προσφυγή σε διεθνείς οργανισμούς.

Το ψήφισμα αυτό εγκρίθηκε ομόφωνα στην Άρτα, στις 13-5-1990. Σημείωση: Λόγω πληθώρας άλλης παρουσίαση του συνεδρίου θα γίνει στο επόμενο τεύχος μας.

Βασίλης Κ. Δωροβίνη

Ένα σημαντικό συνέδριο ινκόγκνιτο

(Στραγγυλή τράπεζα «Άργος - Αργολίδα: τοπογραφία πολεοδομία», Αθήνα και Άργος, 28 Απριλίου - 1 Μαΐου)

Υπήρξε το συνέδριο που σφράγισε τη συνεργασία μεταξύ Εφορείας Αρχαιοτήτων Ναυπλίου, Γαλλικής Αρχ. Σχολής Αθηνών και πολλών ειδικών, διαφόρων εθνικοτήτων, με θέμα το Άργος και την ευρύτερη περιοχή του. Συνέδριο προετοιμασμένο από καιρό, βρέθηκε να παρακολουθείται, στην Αθήνα και στο Άργος (εκεί, στις 29 Απριλίου), μόνον από τους συνέδρους, με ελάχιστους άλλους ενδιαφερομένους και με πλήρη απουσία του Τύπου και των ραδιοτηλεοπτικών μέσων (εξαίρεση αποτέλεσε αριθμικός ραδιοσταθμός, με δική του πρωτοβουλία). Πρόθεση μας δεν είναι να καταλογίσουμε ευθύνες αλλά να διαπιστώσουμε, για άλλη μια φορά, το γεγονός ότι, παράλληλα με την ακηδία της κρατικής πολιτικής για την πολιτιστική μας κληρονομιά, εκδηλώνεται μια κάποια «εσωστρέφεια» εκ μέρους αρχαιολόγων, τη στιγμή που όλοι αναγνωρίζουν την άμεση ανάγκη για εμπλεκεί το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης στα θέματα αυτά.

Επιπλέον στο Άργος, η επιλογή της αίθουσας του συλλόγου «Δαναός», όπου ο ιερωμένος πρόεδρος του πήρε σαφείς θέσεις κατά της νεότερης πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης και, με την όλη πολιτική του, κατάφερε στον ήδη γεωμάχημένο σύλλογο, όπου συζητούν στις κατά Κυριακή διαλέξεις εκκλησιάζομενοι μετά την απόλυση τους από το Εσπερινό, να μην πλησιάζουν άνθρωποι νέων ηλικιών, ενώ διαγράφε από κανονικά μέλη-όλους τους ντόπιους λογίους, ώστε να εξασφαλίσει την απρόσκοπτη «βασιλεία» του σ' ένα βασίλειο τύπου Μακπέδω. Στην περίπτωση του συνεδρίου οι πολίτες του Άργους έαδωνσαν την «απάντησή» τους με την πλήρη αποχή τους.

Αλλά ας γυρίσουμε στο ίδιο το συνέδριο. Ήγιναν 35 ανακοινώσεις και για πρώτη φορά δόθηκε η ευκαιρία να διασταυρωθούν, άμεσα, συμπερά-

ματα, διαφορετικές απόψεις ή νέες αντιλήψεις. Είναι σημαντικό το ότι γίνεται γνωστή η σύνταξη τοπογραφικών χαρτών, όπου «περνούν» τα ευρήματα κάθε νέας ανασκαφής (το σύνολο των ανασκαφών έχει φτάσει στις 600, περίπου, για την πόλη του Άργους). Όπως επίσης, το ότι από τις ανακοινώσεις προβάλλει για νέα εικόνα της πόλης και των περιχώρων της. Ενδεικτικά αναφέρω τις μετακλίσεις σχεδόν όλων των κλασσικών δημόσιων κτηρίων κατά τη ρωμαϊκή εποχή, που τα κάνουν αυθεντικότερα και επιβλητικότερα, ενώ γίνονται, τότε,

πολεοδομικές επεμβάσεις που μετατρέπουν το Άργος σε «πόλη με νερό». Το ότι, αναφανώς, έχουν μέχρι σήμερα ανακαλυφθεί 14 συνκρητάματα λουτρών στην πόλη, από τα οποία πολλά για δημόσια χρήση. Το ότι έχει ανακαλυφθεί ρωμαϊκό νεκροταφείο, εκτός των αρχαίων τειχών, με σημαντικές ομοιότητες προς τη δομή του αθηναϊκού «Δημόσιου Σηματος». Το ότι ανακαλύφθηκαν και παλαιοχριστιανικά νεκροταφεία μέσα στη σημερινή πόλη (Γρία, από τα οποία τα δύο του 5ου-6ου αιώνα). Το ότι η επιστημονική έρευνα, αν δεν είναι ακόμα σε θέση να εντοπίσει τον περίημο ναό του Λυκείου Απόλλωνα, έχει «ζωάνει» σωστά άλλα θέματα, ώστε να προκαλούνται και γερά θεμελιωμένες ερμηνείες.

Έχαστο αλλά διόλου λιγότερο ενδιαφέρον, η ανακάλυψη, με τη διάνοξη της διαγύρας του Αναβάθου, σε βάθος έξι μέτρων, μεγάλης κατασκευής, πολύ σημαντικής, για την οποία εκδόθηκε ομόφωνα ψήφισμα όλων των συνεδρών να διατηρηθεί και να προβληθεί. Οι πρώτες ερμηνείες, και δίχως να έχει ακόμη ολοκληρωθεί η ανασκαφή, την ταυτίζουν είτε με τα μακρά τείχη του Άργους, της εποχής του Πελοποννησιακού πολέμου, είτε με μεγάλα γέφυρα των κλασσικών χρόνων. Τα ευρήματα, πάντως, καθεαυτά οδηγούν σε αναθεώρηση για τη μέχρι τώρα υποτιθέμενη έκταση και δομή της αρχαίας πόλης, ενώ, συνδυαζόμενα και με όσα ο γράφων εξεθέσει για το Τμήμεινο, το λιμάνι του αρχαίου Άργους, μπορούν να στρέψουν επωφελώς την αρχαιολογική έρευνα προς νέα κατεύθυνση. Σημειώνω και από εδώ ότι η κατάθεση των γραπτών κειμένων των ανακοινώσεων και του σχετικού εικονογραφικού υλικού πρέπει να γίνει έως την 17 Σεπτεμβρίου 1990 στη διεύθυνση της Γαλλ. Αρχ. Σχολής (διόδοι 6, Αθήνα). Αλλά και ότι την Κυριακή, 29 Απριλίου, έγιναν στο Άργος και πρόμωρ εγκαίνια του σπιτιού του Τόμας Γκόρντον, το οποίο αγοράσε και επισκευάζει η Γαλλ. Αρχ. Σχολή. Για το σπίτι του Γκόρντον θα δημοσιεύ-

αρχαιολογικά

σόμε άρθρο στην Αρχαιολογία, μετά την ολοκλήρωση των προσπαθειών να εντοπιστούν απόγονοι και το αρχείο του στη Σκότια. Οι προσπάθειες συνεχίζονται, αλλά δεν έχουν καταλήξει. Τέλος, επισημιαών την ανάγκη μικρής διόρθωσης: στη φωτογραφία των ανασκαφών δίπλα στο τζάμι - ναό του Αγ. Κωνσταντίνου στο Άργος, που δημοσιεύσα σε προηγούμενο τεύχος, τα ευρήματα είναι ποσειδωνοκρασιατικής εποχής και όχι ελληνωρωμαϊκής.

Βασίλης Κ. Δωροβίνης

«Πολιτισμική κληρονομιά και χρjμα – και νέα από τη Γαλλία»

Με τον τίτλο αυτό οργανώθηκε, για πέμπτη φορά χρονιά, στην πόλη Αθηνών της Γαλλίας, η «Συνάντηση για την πολιτισμική κληρονομιά», με διεθνή χαρακτήρα. Η πρώτη συνάντηση (1985) ήταν αφιερωμένη στη καταστροφές που προκαλούνται από τους ανθρώπους, η δεύτερη σε αυτές που προκαλούνται από φυσικές αιτίες, η τρίτη στα προβλήματα και στα πλέονεκτιμητά από την τουριστική εκμετάλλευση και η τέταρτη (1988) σε θέμα πιο θεωρητικό, δηλαδή στην πολιτισμική κληρονομιά και στη νεοτεκτονικότητα. Αρχιτέκτονες, εθνολόγοι, εκδότες, διαχειριστές του τομέα αυτού και μακίνας πήραν μέρος, φέτος, στη συνάντηση, που έβλεπε τα πιο πρακτικά και ακανθώδη προβλήματα της διατήρησης της πολιτισμικής κληρονομιάς, της οποίας το αντικείμενο εκτείνεται, ήδη, σε κάθε τομέα (σε κήπους, πλώρα, φωτογραφίες, «τόπους μνήμης» και, φυσικά, στη βιομηχανική κληρονομιά αλλά και σε αγροτικές εγκαταστάσεις). Στην Ελλάδα ανακαλύψαμε, βέβαια, πρόβλεφα τα διοικητικά αρχαιολογία. Για τα υπόλοιπα, ως συνήθως και με το οργανωτικό χάλι του τομέα, οι επίμονες δεκαετίες μας περιμένουν... Εκείνο που διαπιστώθηκε στη συνάντηση, και που ίσως καί 'έξοχην μέρα αφορά, είναι ο ρόλος που διαρκώς περισσότερο παίζουν οι δημόσιοι και οι κοινοί στην Ευρώπη προς την κατέβουση της διατήρησης. Βεβαίως δεν καταργείται διόλου ο κεντρικός ρόλος των κρατικών υπηρεσιών στον τομέα, όμως η τοπική αυτοδιοίκηση εκδηλώνεται ενισχυτικά, με φαντασία και με δικές της πρωτοβουλίες για τη διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς.

Τον ίδιο μήνα που έγινε η συνάντηση της Αθηνών (Νοεμβρίου 1989) παίρνουν πρωτοβουλία από τον άλλο υφιστάμενο περιβάλλοντος Μπρις Λαλόντ (παλαίμαχο και γνωστό οικολόγο) και από τον υπουργό Υποδομής

Μισέλ Ντελαμπάρ για την προστασία των τοπίων. Στο Υπουργικό Συμβούλιο παρουσίασαν τους βασικούς άξονες για μια νέα πολιτική, η οποία θ' αρχίσει να εφαρμόζεται ήδη από το 1990, για πέντε πρώτα τοπία. Πρόκειται για **ενεργητική πολιτική ως προς τα τοπία και όχι για την παθητική πολιτική που ασκείται στην Ελλάδα**, με το παραδοσιακό και ξεπερασμένο νομικό πλαίσιο του νόμου 1469/50 και με τα βελημένα κενά και τις ατέλειες του **δθένε** νόμου για την προστασία του περιβάλλοντος (1650/86), νόμου που είναι κενό κέλυφος και ατυχές κουλμπικό εφεύρημα. Φέτος, επίσης, ξεκινά **πρόγραμμα συστημικής ανάλυσης των γαλιικών τοπίων**, αλλά και σχολή για δημιουργία «τοπιολόγων» (paysagistes). Καθιερώνεται, τέλος, «**μεγάλο θραύειο του τοπίου**», που θα αποσπείνεται ανά διετία, ενώ οι μονάδες της τοπικής αυτοδιοίκησης που, με παραδειγματικό τρόπο, θα έχουν αναδείξει τοπία, θα εγγράφονται σε **ειδικό τιμητικό κατάλογο** και θα προβάλλονται ανάλογα. Εξάλλου, μέσα σε πέντε χρόνια θα διπλασιαστεί ο αριθμός των μελών του **ειδικού σώματος ελεγκτών τοπίων**, που σήμερα φτάνουν τους σαράντα έξι.

Θα πρέπει να σημειώσω, παράλληλα προς τα προηγούμενα, ότι η Γαλλική Βουλή ψήφισε στις 23 Νοεμβρίου το νομοσχέδιο για την προστασία της **υποθαλάσσιας πολιτισμικής κληρονομιάς**, με ειδικές διατάξεις, πλέον, για τον τομέα και με ενδιαφέρουσες προβλέψεις για τις περιπτώσεις ανακάλυψης υποθαλάσσιων στοιχείων (ναυαγίων κλπ.). Αυτό, τη στιγμή που, στο Παρίσι, κράτος και Δήμος μελετούν νέα και αποτελεσματικότερα μέτρα για τη διατήρηση του χαρακτήρα της Λεωφόρου των Ηλυσίων Πεδίων, όπου, όπως γράφιαμε ήδη, το εστιατόριο «LE FOUQUET'S» κηρύχθηκε, με τον εξοπλισμό του, διατηρητέο μνημείο και έτσι αποφεύχθηκε να μετατραπεί σε φαστοτροφικό του σμυρού. Και λέω του σμυρού γιατί, σε μας, η αναστήλωση του παλιού κafenείου «**Το Νέον**», στην Ομόνοια, που μετατράπηκε σε εστιατόριο αυτοσεβισμιάτος, νομίζω ότι αποτελεί μια από τις ευτυχείς επιβεβαιώσεις στην πολύπαθη πρωτεύουσά μας.

Βασίλης Κ. Δωροβίνης

Διεθνές αρχαιολογικό συνέδριο στη Λυών: Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ Δεκαπέντε έτη ερευνών (1975-1990): αποτελέσματα και προοπτικές

(Λυών, 17-22 Απριλίου 1990)
Το προηγούμενο τεύχος της ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ αποτελούσε αφιέρωμα στη

Θεσσαλία, που σχεδιάσθηκε και εκδόθηκε εν όψει του συνεδρίου στη Λυών. Πλειάδα Ελλήνων ερευνητών εξέθεσε σε σύντομα κείμενα και με αντίστοιχη εικονογράφηση μέρος απ' όσα επρόκειτο να λεχθούν λίγο αργότερα στη μεγάλη πώλη παρά τον Ροδάνο. Με το παρόν σημείωμα θα θέλαμε να κάνουμε ένα μικρό απολογισμό του ίδιου του συνεδρίου, ολοκληρώνοντας την πολύ καλή εικόνα που έδωσαν ήδη οι συγγραφείς των συμβολίων στο τεύχος εκείνο.

Τα θέματα του συνεδρίου είχαν διαρθρωθεί σε πέντε ενότητες: Α. Γεωμορφολογία και Περιβάλλον, Β. Προϊστορία και Πρωτοϊστορία, Γ. Από της πρωτογεωμετρικής μέχρι και της ρωμαϊκής εποχής, Δ. Παλαιοχριστιανική και βυζαντινή περίοδος, Ε. Νεότερη κληρονομιά. Συνολικά έγιναν 72 εισήγησεις.

Θεμαρές ήταν, και χειροκροτήθηκε, ο χαρακτήρας προς το συνέδριο του νέου Υπουργού Πολιτισμού κ. Τζανή Τζαννετάκη. Λίγο μετά την ανάλυση των καθήκοντων του. Αποκαλύπτοντας το συνέδριο της Λυών «ορόσημο της της θεσσαλικής μελέτες» ανέφερε μεταξύ άλλων ότι «δεν θα δώσει μόνον το βαθμό της προόδου των σχετικών ερευνών, αλλά και θα ανιχνεύσει τα προβλήματα καταστάσεων των θεσσαλικών μνημείων και θα διαγράψει κάποιες κατευθύνσεις που πρέπει να ληφθεί ή έρευνα, η προστασία και η ανάδειξη τους στον ενίο κοινωτικό χώρο αύριο, στον νέο αιώνα που ανατέλλει μεθαύριο».

Στην Α' ενότητα οι Σ. Παπαγεωργίου, Σ. Στεϊρός, Α. Demitrac και Ε. Καμπούρογλου έδωσαν συνοπτική αλλά πλήρη εικόνα των αλλαγών του θεσσαλικού περιβάλλοντος, τη μερολογία των ατόων, ιδίως στην περιοχή του Βόλου, αλλά και των αλλαγών του εσωτερικού, ιδίως στην περιοχή του Πηλίου, καθώς και ένα συστηματικό περιβάλλοντος / περιβαλλοντικών αλλαγών και ιστορική κατοικήσεις του θεσσαλικού χώρου, θέλοντας σε μύθους που επικεντρώνονται στην περιοχή (κατακλυσμός Δευκαλιόνος και Πύρρας, Τιτανομαχία, θάνατος του Λίχου) τη συμβολική υπεμβύθωση γεωλογικών ή κλιματικών μεταβολών. Στη Β' ενότητα είχαμε εισηγήσεις που κάλυπταν τέσσερις υποενότητες (Παλαιοιλιθική, Νεολιθική, Πρωτο- και Μεσογαλική, Μικηναική περίοδος). Ο Σ. Ruppels (Παλαιοιλιθική επιφανειακή έρευνα της Θεσσαλίας) εξέθεσε για επιφανειακά ευρήματα και πορίσματα για τη μέση και ανώτερη παλαιοιλιθική της Θεσσαλίας από την κοίτη του Πηλίου δυτικής της Λαρίσης (Στένα Καλαμώνος) και επισήμανε πως στα στενά Ροδάν, ίσως έχουμε και καλύτερη παλαιοιλιθική. Η Κ. Κυπριαση - Αποστολικά πρόσθεσε

αρχαιολογικά

την ανασκαπόμενη θέση του σπληνός της Θεσπείρας (πρβλ. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ 34, σσ. 112 - 115) στους χώρους κατοικήσιμης της μέσ. παλαιολιθικής εποχής.

Ο Κ. Γαλλής (Αποτελέσματα δεκαπέντε ετών έρευνών στη νεολιθική Θεσσαλία, πρβλ. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ 34, σσ. 9-17) άνοιξε την υποσθέντητα της νεολιθικής περιόδου, όπου -όπως ανεμνούνταν- υπήρξε πληθώρα ανακαινώσεων. Δύο εισηγήσεις κλάμψαν τις έρευνες των χημικών και ορυκτολογικών αναλύσεων για τη μελέτη της παραγωγής και διάδοσης της θεσσαλικής νεολιθικής κεραμικής (J. Schneider, H. Knoll, K. Γαλλής, J.-P. Demoule) καθώς και τις τεχνολογικές προοπτικές που παρουσιάζει η μελέτη των νεολιθικών θεσσαλικών λιθοτεχνιών (C. Perles), με αποτελέσματα ακόμη υποθετικά μάλλον.

Οι ανακαινώσεις της υποσθέντητας αυτής αναερέθηκαν σε θέματα τοπογραφίας και επισημάνοντες νέων οικισμών στη Φθιώτιδα (Σ. Δημήτρης, Ε. Νικολάου) και δίως περί την Πρόρρηνα (ΑΒ. Τσουκνίδης), σε θέματα περιμαρματικής προεργασίας της νεολιθικής κεραμικής (Κ. Vitelli) και ειδικότερα του Σέοκλου (M. Wijnen), σε θέματα κατανομής της στο θεσσαλικό χώρο (B. Vontrijner), που δείχνει τις διακοινωνικές επαφές των οικισμών, ενώ η χρήση του κατοικημένου χώρου στο νεολιθικό Σέοκλο (Κ. Κωστήρας), όπου ο διάμορφος πλέκος - ακροπόλεως, πέραν των διαφόρων οικονομικών δραστηριοτήτων δύο τμημάτων του πληθυσμού, σημαίνει ακόμη και την ύπαρξη κοινωνικής ιεραρχίας. Δύο ανακαινώσεις με εντυπωσιακές διαφάνειες (πρβλ. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ 34, σσ. 17-20) ήταν αφιερωμένες σε νεολιθικά ειδώλια (Κ. Γαλλής και Α. Ορφανίδου - Γεωργιάδου, Γ. Τουφερίης), η δεύτερη μάλιστα αντιμετώπιζε συστηματικά τα ειδώλια ζώων. Η Ε. Eiserle εξέτασε την παρουσία των λείων εργαλείων από τρεις θέσεις. Την τυπολογία του Τσούντα επανεξέτασαν οι Α. Μουνδρέα - Αγραφιώτη και Χ. Γαργάλης, η Ε. Αίραμ παρουσίασε τα θεσσαλικά όστρακα της συλλογής Schachermayer στη Βιέννη και ο J.-P. Demoule κατάγραψε χρονολογικά και πολιτιστικά προβλήματα από την προκεραμική ως τη μετάβαση στη χαλκή εποχή στη Β. Ελλάδα, δηλαδή στη Θεσσαλία και τη Μακεδονία. Στην ενότητα της πρωτοχαλκής και μεσοχαλκής περιόδου έγιναν δύο ανακαινώσεις, η πρώτη με αντικείμενα την ανασκαφή στα Πευκίτσια του Βόλου (δηλαδή τη χρονολογία της πρώιμης εποχής του χαλκού στη Θεσσαλία και τις εξωτερικές επαφές Ε. Christmann) και το οικιστικό σχήμα εκεί κατά τη μεσοχαλκή περίοδο (J. Maran).

Στα μνησινικά αναερέθηκαν δύο εισηγήσεις, μία ειδικότερα για τη νότια Θεσσαλία της Φ. Δακρωνία (πρβλ. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ 34, σσ. 40-43) και μία γενικότερη του Br. Feuer, που χωρίς κάποιες «οικολογικές ζώνες» με πρώτη εκείνη του Παγασσητικού (πρβλ. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ 34, σσ. 31-39) και υπέδειξε δύο κατευθύνσεις της μελλοντικής έρευνας -παράλληλα και εσωτερικό, ιδίως Δ. Θεσσαλία.

Η ενότητα «Από τις πρωτογεωμετρικές μέχρι της ρωμαϊκής περιόδου» διαιρέθηκε σε δύο υποενότητες (Ι. Μελετιές περιοχών και τόπων' και ΙΙ. Θεματικές σπουδές. Αναλύσεις και τεχνικές). Στην πρώτη υποσθέντητα η δεκαπέντε έτη έρευνών συνόψισαν επτά εισηγήσεις για τα προγράμματα, περατούμενα ή εν εξέλιξη, ιστορικής γεωγραφίας (Br. Helly), για τη Μαγνησία (S. Bakhuizen), την περιοχή των Φερών (Α. Ιντζεσίλογλου - Δουλιγέρη, πρβλ. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ 34, σσ. 58-64), τη Λάρισα (Κ. Γαλλής - ΑΒ. Τζιαφάλης, πρβλ. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ 34, σσ. 50-57), τον Άγιο Γεώργιο Λαρίσης (ΑΒ. Τζιαφάλης, πρβλ. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ 34, σσ. 44-49), τα τείχη της αρχαίας Φαρσάλου (Στ. Κατακούτα - Γ. Τουφερίης, πρβλ. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ 34, σσ. 71-75), τη ΝΔ Αχαΐα, Φθιώτιδα (Μ. - Φ. Παπακωνσταντίνου, θλ. έρ. ΠΡΩΙΝΑ ΝΕΑ Ααμία 19 και 21.5.1990) και την κοιλιάδα του Σπερχειού (Π. Πάντος, θλ. έρ. ΠΡΩΙΝΑ ΝΕΑ Ααμία 23-24.5.1990). Οι εισηγήσεις αυτές συμπληρώθηκαν από σειρά σημαντικών ανακαινώσεων για την ιστορική τοπογραφία του κόλπου του Βόλου (Χ. Ιντζεσίλογλου) και την οικιστική ανάπτυξη της Δημητριάδος (Ρ. Marzoff, πρβλ. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ 34, σσ. 65-70), την επικράτεια των Φερών (Μ. di Salvatore) και τον κλασικό του νοτίου (E. Ostby), καθώς και ένα νέο θολωτό πρωτογεωμετρικό τάφο (Πολ. Αραχωβίτη) και τα τοπωνυσιακά προβλήματα των τεσσάρων θέσεων της Μαγνησίας όπου κατά καιρούς τοποθετήθηκε η Μελίσσια (ΑΒ. Τζιαφάλης). Ακόμα, για την κοιλιάδα του Ενπιές (J. - Cl. Decourt), την Τρίπολη της Περαϊαίας (G. Lucas), τα Χάσια και Αντιχάσια (L. Darmezis), τις οικίες της ελληνιστικής Άκω (R. Heinders), τα οδικά συστήματα στην περιοχή Πρόρρηνας - Θαυμασίου - Ξυνών - Μελιστσίας και τα όρια των αντιστοίχων πόλεων (F. Castelletti) και τη θέση της Σασθενίδος στην κοιλιάδα του Σπερχειού βάσει των γραπτών πηγών (Απ. Κοντοντώνης). Ο J. - Cl. Decourt εξέθεσε και τα μεθολογικά προβλήματα εφαρμογής των γεωγραφικών μοντέλων στη Θεσσαλία, της οποίας τις συγγενείες και διαφορές προς τη Μακεδονία συνόψισε ιστορικά ο Μ. Χατζόπουλος.

Εξίσου πλούσιες με τις μελέτες τόπων ήταν και οι μελέτες θεμάτων σε

διάφορους τομείς. Έτσι είχαμε τέσσερις νομισματικές μελέτες: για τους θεσσαλικούς θησαυρούς του Νομισματικού Μουσείου Αθηνών, από τα τέλη του 5ου έως τον 1ο αι. π.Χ. (Μάντιν Οικονομίδου), τη θεσσαλική νομισματοκοπία κατά τους ρωμαϊκούς αυτοκρατορικούς χρόνους (Fr. Burger), για τη νομισματοκοπία των Αντιών (Κ. Λιάμπη) και της Ολοσσόνας στην Περαϊαία (Στ. Αδάβα), Ο.Ρ. Marzoff, για πρώτη, απ' όλο έξω, φορά, προσπάθησε και πέτυχε να συστηματοποιήσει με επιμέλεια και ακριβεία τις γνώσεις για την αρχαία αρχιτεκτονική στη Θεσσαλία. Ο Ghr. Wolters παρουσίασε λεπτομερώς το ώριμο ήδη ερευνητικό πρόγραμμα μελέτης των επιτύμβιων στήλων της Θεσσαλίας, τους στόχους και τα προβλήματα του τύπου από τα κέντρα των Γόννων, του Άτρανος και του Κερκινίου. Η ανακαινώση του αυτή συμπληρώθηκε από εκείνες της Μ. Heinz (Αναθηματικό πιάκας και αναθηματικές στήλες της Θεσσαλίας: δύο ομάδες αναθηματικών μνημείων και η μορφολογία τους κατά την κλασική και ελληνιστική περίοδο) και του V. von Ganssen που εξέτασε το πρόβλημα ταυτίσεως του νεκρού στις γραπτές στήλες της Δημητριάδος βάσει της παραστάσεως και της επιγραφής.

Με μνημιαία τη λατρεία ασχολήθηκαν ο Π. Χριστοστόμου (Ενοδία. Ενοδία - Εκάτη. Εκάτη - Ενοδία) και η Ελπ. Μητροπούλου (Η λατρεία του Ασκληπίου στη Θεσσαλία).

Η παλαιοχριστιανική και βυζαντινή Θεσσαλία εξετάσθηκε στη Λυών μόνον από Έλληνες συνδούρους, όπως εξελλόγη και τα νεότερα μνημεία (πρβλ. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ 34, σσ. 85 κέξ.).

Τη γενική έκθεση μας έδωσε ο Α. Δερισιώτης για τις έρευνες της περιόδου 1975-1990 (Ν. Αρχιολογία, φρούριο Λαρίσης, Τρίκαλα, Μετέωρα, Αμπελάκια κλπ.), ενώ η Αστ. Ντίνα μίλησε για τα παλαιοχριστιανικά μνημεία των Φθιωτίδων Θηβών (πρβλ. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ 34, σσ. 91 κέξ.). Εκτός όμως από μια τοπογραφική (Δ. Αγραφιώτης, Η επαρχία Αγίας στη βυζαντινή εποχή) και μια αρχιτεκτονική ανακωσίου (Μ. Χατζηγιάννης, Αρχιτεκτονικές σχέσεις μεταξύ Θεσσαλίας και Μακεδονίας την εποχή των Παλαιολόγων: η περίπτωση του καθολικού της Ολυμπίων στην Ελασσόνα), οι υπόλοιπες όλες ήταν αφιερωμένες στη βυζαντινή ζωγραφική είτε μαις περιόδου, του 16ου αι. (Α. Δερισιώτης), είτε περιόδου των 17ο αι., του Πηλίου (Μ. Νάνου) και των Αγράφων (Στ. Σδρόλια, πρβλ. και ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ 34, σσ. 98-100), είτε μεμονωμένων μνημείων, όπως οι τοιχογραφίες του παλαιού καθολικού της Μονής Μεταμορφώσεως των Μετέωρων (Ευαγγ. Γεωργιά-

αρχαιολογικά

τοσιάννη) ή οι τοιχογραφίες, 13ου-17ου και 18ου αι., της εκκλησίας του Αγίου Νικολάου στα Κανάλια (Ευτ. Κοκκοπούτιου - Νικολαΐδου).

Για πρώτη φορά στη Λύον επιχειρήθηκε καταγραφή των μουσουλμανικών μνημείων της Θεσσαλίας (Ζούμ, Χαύλια) και της σημαντικής καταστάσεώς τους, ενώ είχαν και δύο ιστορικά ερευνητές ανακινώντας για τα ανταλλακτικά μέσα στη Θεσσαλία μεταξύ 1750 και 1820 (Κ. Μοράρος) και για διαλυμένου οικισμού (1500-1970) στη Β. Θεσσαλία (Κ. Σπανάς). Η λαϊκή τέχνη αντιπροσωπεύθηκε με τα παραδοσιακά υφαντά (Α. Γουριώτη) και η σύγχρονη ζωγραφική με τα Μετέωρα, όπως τα απέδωσε ο χρωστήρας σύγχρονων μας ζωγράφων (Φ. Βογιατζής).

Κλείνοντας τις συνεδριάσεις ο Π. Πάντος, εκ μέρους και των Κοιτών Ελλήνων αρχαιολόγων, αφού ευχαρίστησε τους συντελεστές και τους συνδράμντες (ανάμεσα τους η Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος), τόνισε ότι το συνέδριο της Λύον πέτυχε να συγκεντρώσει όλους εκείνους που στην περίοδο 1975-1990 είχαν μία ζωντανή παρουσία επιστημονικής εργασίας στα ιστορικά όρια της Θεσσαλίας (συμπεριλαμβανομένων των επαρχιών Δομοκού και Φθιώτιδος) και των ευρωπαϊκών Ανάγκων) και ότι παράλληλα σε συνέδριο, χάρη στην παρουσία εδώ επιστημόνων και άλλων ειδικότητων, η φυσιογνωμία της Θεσσαλίας έως και τα μεταβυζαντινά χρόνια δεν παρουσιάστηκε πληρέστερη, πράγμα που προδικάζει ότι τα πρακτικά, όταν συντάσσονται, όπως ελπίζεται, εκδοθούν, θα αποτελούν πραγματικό βιβλίο αναφοράς της σύγχρονης θεσσαλογνωσίας.

Πάντος Α. Πάντος

κά κεραμικά. Κούπες, κύπελλα, αμφορίσκοι, πινάκια και ποτήρια που μας γυρίζουν στους Βυζαντινούς άρχοντες, στους Φράγκους βασιλιάδες και πρίγκιπες της Κύπρου, στους Βενετσιάνους αξιωματούχους, στο μεσαιωνικό κόσμο της Κύπρου που αναδύεται μέσα από τις μορφές, τα σχέδια και το διάκοσμο της θαυμάσιας εφελιασμένης κεραμικής από τις συλλογές του Αρχαιολογικού Μουσείου του Ιδρύματος Πιερίδη στη Λάρνακα. Η έκθεση παρουσιάζει μια από τις σημαντικές φάσεις στην ιστορία της κυπριακής κεραμικής και τονίζει την ιστορική συνέχεια και τη διαχρονικότητα της τέχνης του Κύπριου κεραμέα. Είναι εμφανής, στα αγγεία, η συνέχιση μιας μακρόχρονης παράδοσης που αρχίζει από τα προϊστορικά χρόνια. Η προτίμηση στη ζωγραφική έκφραση, στην πλούσια διακόσμηση, αναλυση, ηγχαράκτη ή γραπτή κληρονομείται μέσα από την αρχαιότητα και το Βυζάντιο στον φραγκικό κυπριακό Μεσαίωνα. Σκηνές από την καθημερινή ζωή, ψάδια, πουλιά ήταν τα θέματα της κυπριακής ζωγραφικής από την τρίτη χιλιετία π.Χ.

Προστασία και κόρημα

Μ' αυτό τον τίτλο (Schutz und Zier) έγινε έκθεση, στη Βασιλεία της Ελβετίας, με αμυντικά όπλα της αρχαιότητας, Διακόσια, περίπου, αντικείμενα, ως επί το πλείστον ελληνικά, δείχνουν την εξαιρετική εργασία των τεχνιτών και τη σημαντική θέση που κατείχε, στον κόσμο, η «όψη». Κέρατα, στολίδια επικολημένα ή εγχάρκτα έκαναν τον πολεμιστή να φημινα υπερόνθρωπος και ίσως και να αισθάνεται κι ο ίδιος έτσι.

BIBLIA

Firewalking and Religious Healing

Loring M. Danforth

Princeton Univ. Press, 1989

(Τιμή πώλητος \$42-50, χαρτόδετος \$12-50)

Με τον τίτλο «Πυροβασία και Θρησκευτική Ίαση: Τα Αναστενάρια της Ελλάδας και η Αμερικανική Κίνηση Πυροβασίας» κυκλοφόρησε το νέο βιβλίο του ανθρωπολόγου Λ.Μ. Ντάνφορντ, γνωστού ήδη από την προηγούμενη μελέτη του «Τα Νεκρικά Έθιμα της Ελληνικής Υπαιθρου» (The

Death Rituals of Rural Greece). Στο τελευταίο του βιβλίο εξετάζονται ερμηνευτικά οι δύο προαναφερθείσες ομάδες πυροβασίας. Στα Αναστενάρια της Βόρ. Ελλάδας, τα τραγούδια που συνοδεύουν την τελετή βοηθούν τους συμμετέχοντες να λύσουν προβλήματα συγκρούσεων εσωτερικών και εξωτερικών και διχνοσίας που συχνά οδηγούν σε ασθένειες (ψυχοσωματικές). Επίσης, οι τελετές ετούτες δίνουν την ευκαιρία στις γυναίκες, που παίζουν σημαντικό ρόλο σε αυτές, να κερδίσουν ισχύ, ισορροπώντας χωρίς να ταραχούν την παραδοσιακή ανδρόκρατία.

Συγκρίνοντας την αμερικανική πυροβασία με τα ελληνικά Αναστενάρια, ο L. D. εξετάζει την ανθρωπολογική πλευρά της δράσης αυτής, μέσα σε μια κοινωνία όπου τα έθιμα της κάθε κοιταχώρας γίνονται όλο και λιγότερο σαφή.

Στο βιβλίο αυτό με τις 350 σελίδες, τις 20 φωτογραφίες και την πλούσια βιβλιογραφία, το θέμα της πυροβασίας εξετάζεται χωρισμένα στα εξής εννέα κεφάλαια: 1) Η γιορτή των αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης, 2) Η ερμηνεία της θρησκευτικής ίασης, 3) Τα Αναστενάρια, 4) Από την αρρώστια και την οδύνη στην λυγία και τη χαρά, 5) Ιστορία, λαϊκή παράδοση και επιστήμη, 6) Γιορτή κοινωνίας σε έναν κόσμο που αλλάζει, 7) Χόρος πυροβασίας στην Πανσέληνο, στο Maine, 8) Αμερικανικό Κίνημα Πυροβασίας, 9) Σύγχρονη πυροβασία σε έναν κόσμο μεταμοιτέρνο.

Ευρωπαϊκά κοσμήματα του 19ου αιώνα

Κάτε Συνοδήου

Εκδ. Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 1990

Το καινούργιο βιβλίο που εξέδωσε το Μουσείο Μπενάκη είναι αφιερωμένο στην εντυπωσιακή δωρεά της Σοφίας Χρυσοχοϊδη-Λαμπριήδη, που όταν παρουσιάστηκε το 1983 είχε εξαιρετική απήχηση στο ελληνικό κοινό.

Πρόκειται για αναλυτικό κατάλογο, στον οποίο περιλαμβάνεται θησαυρός από 85 πολύτιμα κοσμήματα, αγγλικά κυρίως κατασκευής, του 19ου αιώνα καθώς και ορισμένα παραδείγματα που αντιπροσωπεύουν διάφορες τάσεις της ευρωπαϊκής χρυσοχοίας έως και τα μέσα περίπου του 20ού αι. Τα κοσμήματα αυτά είναι καταναμημένα σε επτά ενότητες, σύμφωνα με την τεχνική και την τεχνολογική τους ιδιαιτερότητα, και συνοδεύονται από αντίστοιχες επεξηγηματικές εισαγωγές. Τα αντικείμενα απεικονίζονται σε έγχρωμους πίνακες καθώς και σε ασπρόμαυρες φω-

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Μεσαιωνική κυπριακή κεραμική 13ου-16ου αιώνας ΑΙΩΝΑΣ

Στις 28 Μαρτίου έως τις 28 Απριλίου 1990 πραγματοποιήθηκε στο Ξηπί της Κύπρου η έκθεση «Μεσαιωνική Κυπριακή Κεραμική», που οργανώθηκε από το Μορφωτικό Γραφείο της Κυπριακής Προεδρείας και το Αρχαιολογικό Μουσείο του Ιδρύματος Πιερίδη. Πρόκειται για έκθεση με ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην οποία παρουσιάζονται βυζαντινά και μεταβυζαντινά κυπρια-

αρχαιολογικά

τογραφίες του Μάκη Σκιαδαρέση. Τα πολύτιμα αυτά μικροτεχνήματα αντανάκλουν τους αισθητικούς προσανατολισμούς της ευρωπαϊκής διακοσμητικής του 19ου αι. Ανάμεσα στις επώνυμες δημιουργίες Εσχωρίζουν για τη σπανιότητα και την αναγνωρισμένη τους αξία πολλές δημιουργίες του φημισμένου οίκου GIULIANO.

Η επιστημονική επεξεργασία του υλικού είχε να αντιμετωπίσει διάφορες δυσκολίες, εξαιτίας της έλλειψης εξειδικευμένων βιβλίων και της απουσίας συγκριτικού υλικού. Η έκδοση αυτή, την επιμέλεια της οποίας είχε η Λούση Μπρατζιώτη, εντάσσεται σ' έναν από τους βασικούς στόχους του Μουσείου Μπενάκη: τη σταδιακή δημοσίευση όλων των επιμέρους συλλογών του σε αυτοτελείς καταλόγους.

Νέα Ακρόπολη, τ. 47 Φιλοσοφικό περιοδικό

Κυκλοφόρησε το τ. 47 του διμηνιαίου περιοδικού φιλοσοφικής έρευνας «Νέα Ακρόπολη» που εκδίδει το Σωματείο Ν.Α. Στο τεύχος αυτό παρουσιάζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής θέματα: Η μεταφασική όψη της μουσικής, Ιερή γεωγραφία στο Παρίσι κ.ά. που δείχνουν την ευαίσθητοποίηση του κοινού σε θέματα μεταφασικής.

Οι κλασικοί χρόνοι 600-400 π.Χ.

Συλλογικό έργο. Επιστ. επιμ. Χρ. Μπουλιώτης
Ελλ. έκδοση: Κ. Καπόπουλος, Αθήνα 1990

Κυκλοφόρησε ο τρίτος τόμος της «Παγκόσμιας Ιστορίας» των εκδ. Τιμ-Ενί με επιστημονική επιμέλεια του αρχαιολόγου Χρ. Μπουλιώτη. Όπως και τα προηγούμενα τεύχη, είναι και τούτο πλούσιο και ωραία εικονογραφημένο και πραγματεύεται τα εξής θέματα: Η Περσία στο απόγειό της, Η νοστιμεία των άγριων ζώων, Οι Έλληνες σε πόλεμο, Η ελληνική δημοκρατία, Οι δάσες της Δόσης, Το κληροθέτημα του Αλφειού, Οι σοφοί της Αθήνας, Η άνθιση του ποιητικού λόγου, Το λυκαυγισ του Ρωμύλου, Η διακοσμητική των ναών, Ο οπλιζμός των Κελτών, Δημιουργώντας ιδανική μορφοφία, Ο Διαφορισμός στην Ανατολή, Η τελευταία κατοικία. Ο τρίτος τόμος της Παγκόσμιας Ιστορίας δίνει μια γενική σφαιρική εικόνα της χρονικής περιόδου (600-400 π.Χ.) μέσα στην οποία εδρασηόταν πολιτισμοί.

Les civilisations Egéennes, du Néolithique et de l' Age du Bronze

R. Treuil, P. Darcque, J. - C. Poursat, G. Touchais
Presses Universitaires de France, Paris 1989

Στη σειρά Nouvelle Clio κυκλοφόρησε τόμος 650 σελίδων, αφιερωμένος στους πολιτισμούς του Αιγαίου, από τη Νεολιθική εποχή και τη Χαλκοκρατία. Πρόκειται για συλλογική εργασία στην οποία συνεργάστηκαν οκτώ διακεκριμένοι αρχαιολόγοι, ανασκαφείς - ερευνητές. Το έργο προσφέρει σφαιρική εικόνα των προβλημάτων και των ανασκαφικών δεδομένων - προσωρινές απαντήσεις που με την πρόοδο των ανασκαφών μπορεί να αλλάξουν- του χώρου του Αιγαίου (Ανατολία, Βαλκάνια). Στο χώρο αυτό η Κύπρος και τα προβλήματα που παρουσιάζει εξετάζονται μόνο περιστασιακά. Στο σημαντικό αυτό έργο γίνεται η παρουσίαση του γεωγραφικού πλαισίου της Αεκάνης του Αιγαίου, ανάλυση των κλιματικών συνθηκών, γεωλογική μελέτη, και δίνονται και χρονολογικοί πίνακες. Στη συνέχεια εξετάζονται και παρουσιάζονται με τρόπο εύληπτο και ευχάριστο - με σωστή εικονογράφηση και απλή γλώσσα- η Νεολιθική και η Χαλκή εποχή (I), η περίοδος των Κρητικών ανακτόρων (II), ο Μυκηναϊκός κόσμος και οι περιφερείες του (III), η Μυκηναϊκή κληρονομιά, συνέχειες και τομές (IV).

Διδυμότειχο, ιστορία ενός θυζαντινού οχυρού Φίλιππος Γιαννόπουλος

Εκδ. Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα, Αθήνα 1989

Πολύ ενδιαφέρουσα, τεκμηριωμένη και σωστά παρουσιασμένη μονογραφία για έναν τόπο λίγο γνωστό. Το θυζαντινό Διδυμότειχο, «Από τα θυζαντινά οικοδομήματα της οχυρωμένης πόλης του Διδυμότειχου πάρα πολύ λίγα είναι σήμερα ορατά. Αλλά και μόνο τα εντυπωσιακά λείψανα των τειχών και ο πύργος - δεξαμενή στο ποτάμι, που επίσης ανήκει σ' αυτά, δείχνουν πόσο σημαντικό ήταν το Διδυμότειχο για το Βυζάντιο - Κωνσταντινούπολη. Το ότι μέσα σε οκτώ αιώνες, υπό την προστασία των τειχών, ένας οικισμός εξελίχθηκε σε αξιόλογο "πυρηνά", πρέπει να ληφθεί υπόψη για τη γνώση της ιστορίας της πόλης. Στην περίπτωση που θα γίνονταν ανασκαφές σε αυτή μέχρι τώρα σχεδόν άγνωστη θέση, πολλά ερωτήματα θα έβρισκαν απα-

ντήσεις, ερωτήματα που σήμερα δεν μπορούν να απαντηθούν μόνο με μια προσεκτική αλλά απλή εξέταση και πρέπει να μείνουν ανοιχτά. Επειδή παραμένει το ερώτημα, πότε θα αρχίσουν συστηματικές έρευνες, ο συγγραφέας θεωρεί καθήκον του να επιστήσει την προσοχή στα λείψανα ενός παλιού οικισμού, τα οποία σώζονται μέχρι σήμερα και που, σε ελίπσοση, μπορεί να διατηρηθούν. Προσχή δόθηκε στην προσπάθεια ερμηνείας αυτών των ερειπίων. Ο συγγραφέας περιορίστηκε κυρίως στο να θέσει θέματα, τα οποία απαιτούν λύσεις».

Μήτις Revue d' anthropologie du monde grec ancien

Paris - Athènes 1989

Κυκλοφόρησε ο Γ' τόμος του γαλλο-ελληνικού περιοδικού «Μήτις», αφιερωμένος στο ελληνικό θέατρο και στο τραγικό, με εισαγωγικό κείμενο της Nicole Loraux. Σύμφωνα με την παράδοση που εξαιρετικό αυτό εντύπου, το θέμα του εξετάζεται σφαιρικά: Θεωρία θεάτρου (D. Lanza, R.G.A. Buxton, G.M. Sifakis, P. Bubboli), Τραγωδία - τελετουργικό (P.E. Easterling, R. Schlesier, S. Goldhill), Οικονομία και πόλη (J. Bollack, S.L. Shein, P. Judet de la Combe, F. Zietlin), Κείμενα (Ch. Segal, J. Portulias, K. Synodinou, S. Said, J. Johanna), Βιβλιογραφία της τραγωδίας (D. Jacob, S. Said).

Φωκικά Χρονικά

Εκδ. Δρόσος Κραβαρτιγιάννης
Ήμφισσα 1989

Μόλις λάβαμε την επίσημη αυτή έκδοση. Είναι ο α' τόμος της β' περιόδου, των Φ.Χ. Όπως γράφει στον πρόλογο του ο εκδότης:

«Ο κυριότερος σκοπός της επίσημης αυτής έκδοσης είναι η διάδοση και διάδοση του πνευματικού μύθου - της επιστημονικής έρευνας- της σπουδάζουσας νεολαίας του φωκικού χώρου.

Πρέπει ν' αναφερθώ εδώ πως η αύξηση των πανεπιστημίων στη χώρα μας είχε ως αποτέλεσμα την απόδειξη νέων και φωτισμένων καθηγητών που έδωσαν - και δίνουν- κίνητρα και ευκαιρίες στους φοιτητές να επιλέξουν θέματα για την πτυχιολογική εργασία μεσ' απ' τον χώρο της ιδιαίτερης πατρίδας καταγωγής τους (...). Οι φοιτητές που εκπονούν παρόμοιες εργασίες δεν έχουν την πείρα και την

οικονομική δυνατότητα να πραγματοποιήσουν μια έκδοση που θα έφερνε το αντικείμενο της έρευνάς τους κοντά στο ευρύ κοινό. Έτσι το πολύτιμο αυτό έργο είναι κατά κανόνα καταδικασμένο να μένει στο υπέρτατο του φοιτητή - ερευνητή, έρμαιο της λήθης.

Αυτές οι σκέψεις με οδήγησαν στην τολμηρή απόφαση να επανεκδώσω τα "Φωκικά Χρονικά", το περιοδικό των φοιτητών της "Φοιτητικής Ενωσης Φωκικών" που διήρθενα προ εκκοσμησίας.

Το νέο περιοδικό θα διαφέρει απ' τα προηγούμενα" δεν θα έχει συντακτική επιτροπή, μια και η Φοιτητική Ένωση αυτοδιαλύθηκε. Θα 'ναι έργο του ενός ανθρώπου, που θα εγγυάται την ποιότητα της ύλης και τη διάρκεια της έκδοσης. Θα κυκλοφορεί ως επετηρίδα προ των Χριστουγέννων. Οι σεξίδες του θα 'ναι ανοιχτές σε όλους και για όλους. Θα προηγούνται οι διπλωματικές εργασίες των φοιτητών και θ' ακολουθούν τα κείμενα τα αφορούντα στα γράμματα, τις τέχνες και τις επιστήμες, που λόγω φύσεως οι εκτάσεις δεν είναι δυνατόν να συμπεριληφθούν στα Τετράμηνια. Στο τεύχος λοιπόν αυτό δημοσιεύονται οι παρακάτω εργασίες:

Δ. Κραβαρτόγιαννος: Ο περιοδικός τύπος στη Φωκίδα, **Χρ. Ζούμα:** Ο ναός της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος της Αμφίσσης, **Π. Παναγιωτάκης:** Συμβολή στη βιβλιογραφία των Δελφών, **Κ. Βόρρου:** Ομηρού Ιλιάς - Ο άνθρωπος μπροστά στο θάνατο, **Δ. Ζούμας:** Οι διευθυνθεί και οι σφραγίδες των σχολείων μέσης εκπαίδευσεως Αμφίσσης, **Δ. Κραβαρτόγιαννος:** Έγγραφα της τουρκοκρατίας και της Επανάστασης του '21, **Φ. Ντάσιος:** Βιβλιογραφία - "Παρνασσώτικα", Κώστα Α. Παπαχρίστου.

Τετράμηνια

Εκδ. Δ. Κραβαρτόγιαννος
Άμφισσα 1989

Στον Ε' τόμο της περιοδικής αυτής έκδοσης, που επιμελείται επίσης ο Δ. Κραβαρτόγιαννος, ξεχωρίσαμε τρία άρθρα που έχουν ενδιαφέρον ειδικά για τους αναγνώστες του περιοδικού μας. Πρόκειται για τα άρθρα: "Παρατηρήσεις και σχόλια στο Περὶ Αμφίσσης κεφάλαιο των "Φωκικών" του Πασασιάνου", του Δ. Κραβαρτόγιαννου, "Πασασιάνου Φωκικά, κεφ. 38 (αρχαίο κείμενο - μετάφραση - σχόλια)", του Ν. Παπαχρητίδη, "Το αρχαίο ελληνικό νόμισμα - Δελφικό Φωκικό - Λαμία Φθιώτιδος - Λοκροί Οπούντιοι - Φωκίες (Μελέτη τύπων και βιβλιογραφία), του Κ. Αρτινόπουλου.

Κρητολογικά Γράμματα, τ.1

Περιοδική έκδοση

Ρέθυμνο, Μάρτιος 1990

Μόλις κυκλοφόρησε το νέο περιοδικό «Κρητολογικά Γράμματα». Στο εισαγωγικό του σημείωμα διαβάζουμε: «Το περιοδικό "ΚΡΗΤΟΛΟΓΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ" έχει σκοπό να συμβάλει στην πνευματική ανάπτυξη του τόπου μας με τη δημοσίευση μελετών, άρθρων, βιβλιογραφικών εργασιών κλπ., που αφορούν την Κρητική αρχαιολογία, ιστορία, φιλολογία, λαογραφία και λογοτεχνία, και θα στριχθεί αποκλειστικά στην προσφορά των συνεργατών του και των αναγνωστών που ενδιαφέρονται για τις Κρητολογικές μελέτες, παλαιών και κυρίως νεότερων». Το τεύχος 1 του περιοδικού περιέχει τα εξής άρθρα:

Μιχάλης Τρούλης: Ο Εμμανουήλ Βυθιάκης και η στοιχειώδης εκπαίδευση στην Κρήτη κατά την εκκοσμησία 1842-1862.

Γιάννης Ζ. Παπιμούτογλου: Στο Ρέθυμνο του 1894.

Εμμανουήλ Σ. Καλλέργης: Τραγουδία των Καλλεργητών. (Συμπλήρωμα).

Γιώργος Π. Εκκεκάκης: Η τραγική ιστορία ενός προικισμένου «γυναικόπαιδου» από το Ρέθυμνο. (Ένα σπάνιο βιβλιάρκι).

Παναγιώτης Παροσκεύας: Οι ασπινοποιίες του Ρεθύμνου.

Σπύρος Κατζουράκης: Μετάταξη - Εκστέρια. (Χρονολόγηση).

Σπυράκης Παυλιδάκης: Είτζ και συνεπικολούθα. (Θεατρικό).

Μιχάλης Παπαδόκης (Δάνδολος): Ρεθεμνιώτικη Βιβλιογραφία 1988.

Γιάννης Χρυσοστομίδης: Αναπόληση (ποίημα).

Έλλη Πετράκη: Ερωτικό (ποίημα).

Στέργιος Δρομουντάνης: Καλειδοσκόπιο (ποίημα).

Γιάννης Ευθ. Τσουδερός: Ένα ακόμα αδημοσίετο σπουδαίο κρητικό μορλόκι.

Βίκυ Λελεδάκη: Θεατρικά στοιχεία στον Ερωτικότρο, (Φιλολογία).

Μεσαιωνική κυπριακή κεραμική στο Μουσείο του Ιδρύματος Περιάδη Δημήτρη Παπανικολά-Μπακιρτζή

Εκδ. Ιδρύματος Περιάδη, Λάρνακα 1990

Για τα 150 χρόνια της ίδρυσης του Αρχαιολογικού Μουσείου Περιάδη κ-

κλόφορες κατόλογος των «αδικημένων» κεραμικών, αυτών της Μεσαιωνικής περιόδου.

Ο κατάλογος περιλαμβάνει το ελληνικό κείμενο μεταφρασμένο στο αλβανικό, αγγλικό και γερμανικό, προλογίζεται δε από τον Β. Καραγιάννη: «Η δημοσίευση της μεσαιωνικής κεραμικής του Μουσείου του Ιδρύματος Περιάδη στα Λάρνακα αποτελεί ανέγκυρη της δημοσίευσης της αρχαιολογικής συλλογής που πραγματοποιήθηκε το 1985. Με μια σύντομη ανασκόπηση της ιστορίας της Κύπρου της μεσαιωνικής περιόδου και με μια απλή αλλά περιεκτική θεώρηση των κυριότερων χαρακτηριστικών της κυπριακής μεσαιωνικής κεραμικής η συγγραφέας του έργου Δημήτρη Παπανικολά - Μπακιρτζή εισηγεί τον αναγνώστη, ειδικό και μη, σ' ένα τομέα της κυπριακής τέχνης που λίγοι μελέτησαν έως τώρα. Ο κατάλογος και η πλούσια εικονογράφηση του βιβλίου δίνουν την ευκαιρία να γνωρίσει και να απολαύσει κανείς μια αξιόλογη κεραμική δημιουργία σε μια ιδιότυπη τεχνική...»

Οι ζωγραφικές παραστάσεις της μεσαιωνικής κυπριακής κεραμικής, αν και τις πιο πολλές φορές έχουν ρίζες βυζαντινές, συνδέονται επίσης με τη μεσαιωνική Ευρώπη εισάγοντάς μας έτσι σε μια εικονογραφία μοναδικής σπουδαιότητας και σε μια μέτσοφραση ευρωπαϊκή. Το φαινόμενο τούτο, όχι τόσο σύνθησε στην ιστορία και την τέχνη του ελληνικού χώρου, έχει ιδιαίτερη σημασία σήμερα, για την Κύπρο ιδίως, που ξαναβρήκε το δρόμο που την ενώνει με την Ευρώπη... Τα ετήσια δείγματα μεσαιωνικής κεραμικής που προοιωνιάει στο βιβλίο αυτό η Δημήτρη Μπακιρτζή αποτελούν τα πιο χαρακτηριστικά της συλλογής του Μουσείου του Ιδρύματος. Ένας μεγάλος αριθμός βρισκόταν από παλιά στο Μουσείο, απόκτημα του Σήμερα Περιάδη, πατέρα του Δημήτρη Περιάδη. Αλλά μερικά από τα πιο σημαντικά δείγματα, κυρίως ζωγραφικού ρυθμού, αποτελούσαν μέρος της Συλλογής Χριστάκη Λοιζίδη στην τουρκοκρατούμενη σήμερα Μόρφου. Η μεγάλη συλλογή αρχαιολογικών του Χριστάκη Λοιζίδη λεηλατήθηκε με την τουρκική εισβολή του 1974. Είναι θαύμα πραγματικά πως διασωθή μέρος της συλλογής με μεσαιωνικής κεραμικής, που τελικά αποκτήθηκε από το Μουσείο του Ιδρύματος Περιάδη. Με τον εμπλουτισμό αυτό της παλιάς του συλλογής το Μουσείο του Ιδρύματος έχει σήμερα αναμφισβήτητα μια από τις σημαντικότερες στο είδος της συλλογές στον κόσμο και με περηφάνια την παρουσιάζει σήμερα με το βιβλίο της Δημήτρες Μπακιρτζή».

Διαβάζοντας τη Μεσαιωνική Κυπριακή Κεραμική μέσω της τέχνης του 20ού αιώνα Σάνια Παπά

Έκδοση, Ιδρύματος Πιερίδη, Λάρνακα 1990

Επίσης τετράγλωσση κι ετούτη η έκδοση, αποτελεί σημαντική προσφορά στην «αξιολόγηση» της Κυπριακής Μεσαιωνικής Τέχνης.

«Η έκδοση "Διαβάζοντας τη Βυζαντινή Μεσαιωνική Κυπριακή Κεραμική μέσω της τέχνης του 20ού αιώνα" του Ιδρύματος Πιερίδη, με κείμενα της ιστορικού και κριτικού της Τέχνης Δρος Σάνια Παπά, έρχεται να συμπληρώσει την έκδοση "Κυπριακή Μεσαιωνική Κεραμική στο Μουσείο του Ιδρύματος Πιερίδη", που είναι το αποτέλεσμα μακρόχρονης μελέτης και εργασίας της Βυζαντινολόγου Δήμητρας Παπανικόλα - Μπακιρτζή.

Το κίνητρο για τη συγγραφή αυτής της συγκριτικής μελέτης από τη Δρα Σάνια Παπά προέκυψε μετά την πρόσφατη απόκτηση (1987) της περίφημης συλλογής Βυζαντινής - Μεσαιωνικής Κυπριακής Κεραμικής του Χρυστάκη Λαζιδίδη από τη Μόρφου, που ευτυχώς διασώθηκε κατά την επέλαση των τουρκικών στρατευμάτων στην Κύπρο το καλοκαίρι του 1974. Πράγματι, τα στοιχεία ομοιοτήτας και όσα άλλα αναφέρονται κι εξετάζονται στη μελέτη αυτή σε σχέση με τα έργα μεγάλων δημιουργών του αιώνα μας (Pablo Picasso, Paul Klee, Juan Miró, Jean Dubuffet, Victor Brauner κι άλλων) αποτελούν ένα πολύ χρήσιμο σημείο αναφοράς και έρευνας για το σμηνερικό και αυριανό μελετητή.

Το Ίδρυμα Πιερίδη προέβη στην έκδοση των δύο αυτών τόμων με την ευκαιρία των 150 χρόνων από την ίδρυση του Αρχαιολογικού του Μουσείου (1839-1989).

Δημήτρης Ζ. Πιερίδης

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Κύριοι

Με λύπη μου διάβασα στο περιοδικό σας (τεύχος 33, σελ. 81) ότι στην Αθήνα, στην οδό Σταδίου, κινδυνεύει να χαθεί το Μέγαρο Αθηνόγρονους με αξιόλογα αισθητικά στοιχεία. Τελικά, όμως, αυτό που κινδυνεύει δεν είναι τα αισθητικά του στοιχεία, διότι αυτά μπορεί να αποτιχισθούν ή και να ενσωματωθούν σε νέο κτήριο. Η ανάγκη διάσωσης έγκειται, σε τελείως διαφορετική αξία: ορειλουμε να γνωρι-

θούμε να σωθεί αυτό το κτήριο, διότι είναι, ίσως, η μοναδική Τράπεζα της Ευρώπης των μέσων του 19ου αιώνα, με όλα της τα λειτουργικά στοιχεία (διαρρύθμιση των χώρων, χρηματοκιβώτια κ.ά.) να σώζονται μέχρι σήμερα. Το Μέγαρο Αθηνόγρονους είναι, κατά συνέπεια, μνημείο της οικονομικής μας ιστορίας, αξίο διατήρησης ή αυτού το χαρακτήρα του και όχι ένα υφαίο σκηνικό να κολληθεί στο γραμμάτισμο στο καινούριο κτήριο.

Με τιμή

Δημήτρης Ανανίδης
Υ.Σ. Για όσα παραπάνω αναφέρω δεν έχω δυστυχώς προσωπική αντίληψη, αλλά τα διάβασα στον ημερήσιο τύπο. Κατά τη γνώμη μου θα ήταν ακόμο να πραγματοποιηθεί επίσκεψη στο κτήριο από ιστορικούς της Δ'σης Ιστορικού Αρχείου της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος και αρχαιολόγους, ώστε να αξιολογηθεί το κτήριο.

Αγαπητό περιοδικό «Αρχαιολογία» Ονομάζομαι Καρυπίδης Παναγιώτης και κατοικώ στο νομό Δράμας. Είμαι 15 χρονών και μου αρέσει πάρα πολύ το επάγγελμά μου αρχαιολόγου. Διάβασα πάρα πολλά βιβλία που αναφέρονται στην αρχαιολογία το τόπο μου. Απ' ό,τι έχω μελετήσει στη Δράμα υπάρχουν πάρα πολλά αρχαία προβυζαντινής και μεταβυζαντινής εποχής. Όπως τα ψηφιδωτά δάπεδα ανεκτίμητης αξίας, που δυστυχώς βρίσκονται στο αρχαιολογικό μουσείο της Καβάλας. Ακόμα πολλά αρχαία έχουν χάσει την αξία τους γιατί αλλοιώθηκαν από το χρόνο. Και άλλα έχουν κλαπεί από τους αρχαιοκλέπτες, όπως ο τάφος που βρίσκεται στον Άγιο Αθανάσιο Δράμας. Ακόμα στην Καλλιφύτο της Δράμας αποδείχτηκε ότι στο δυτικό μέρος του ήταν το αρχαίο χωριό. Μια αρχαιολογική υπηρεσία που βρίσκεται στο νομό μας απαγόρευσε να σκάβουν ή να καλλιεργούν το μέρος αυτό, ώσπου να επέλθουν. Από τότε έχουν περάσει πάρα πολλά χρόνια. Εμείς ως παρκαλούμε να κάνουμε μια μικρή προσπάθεια, ώστε κάποιος αρχαιολόγος να έρθει στο νομό μας και να γίνουν ανασκαφές. Ευχαριστώ και εύχομαι να προσέξετε το γράμμα μου.

Η Αρχαιολογία στην υπηρεσία της προπαγάνδας

Προς το περιοδικό «ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ» Αξιότιμο Κύριοι, στο άρθρο του περί του Μεγάλου Θερμάου του Διου (τεύχ. 33, Δεκ.

1989) ο καθηγητής κ. Δ. Παντερμαλής αναφέρει (σελ. 29) ότι στην συλλεκτική υπόνομο, αυτήν δηλαδή που περνά κάτω από το μαρμάρινο θρανίο με τις ειδικές σπές τουαλέτας, «αποχετευόταν τα υπαίθρια νερά από ένα λίθινο αυλάκι στη βάση του θρανίου».

Η αλήθεια ως προς την χρησιμότητα αυτού του αυλακίου φαίνεται να είναι διαφορετική και, όσο και αν μοιάζει για αστέιο, έχει μεγάλη... εθνική σημασία... Και εξηγούμαι...

Στην αρχαία Έφεσον οι Τούρκοι τουριστικοί οδηγοί των παλιών εκατοντάδων χιλιάδων, ίσως δε και εκατομμυρίων, ξένων τουριστών, από τους οποίους οδηγούντο πολλοί είναι πτυχιούχοι πανεπιστημίου ακόμη δε και διδάκτορες, επιδεικνύουν όμοιοι με τις βεσπασσιάνες του Διου και άριστα διατηρούμενο κτίσμα, επεξηγούντες ότι το προ του θρανίου αυλάκι, στο οποίον έτρεχε συνεχώς καθαρό νερό, εχρησίευσε για να παίρνουν με το χέρι νερό οι χρησιμοποιήσαντες τις τουαλέτες και να πλένουνται, όπως ακριβώς συνήθιζαν παραδοσιακά οι Μουσουλμάνοι, χωρίς δηλαδή να χρησιμοποιούν σαπύνη ή άλλο τι. Αυτή η λεπτομέρεια προβάλλεται εμφαντικά στους αδαείς ξένους ως αδιάφωστη απόδειξη του ισχυρισμού εκείνου, που αποτελεί τον κύριο δόγμα της τουρκικής προπαγάνδας, ότι δηλαδή οι Τούρκοι κατάγονται κατευθείαν από τους πανάρχαιους κατοίκους της Μ. Ασίας, τους Χετταίους λ.χ., και ότι οι Έλληνες, οι Ρωμαίοι και οι Βυζαντινοί δεν ήταν παρά ξένοι κατακτητές, τα τελευταία κατάλοιπα των οποίων εξεδιώχθησαν οριστικά κατά τον «μεγάλον εθνικοαπελευθερωτικό πόλεμο του 1920-22».

Η ανεύρεση παρομοίας κατασκευής και λειτουργικότητας κτισμάτων στο Δίον ανατρέψει πλήρως τους τουρκικούς ισχυρισμούς, διότι βέβαια δεν υπήρχαν Τούρκοι εις το Δίον κατά την Ελληνο-ρωμαϊκήν εποχή! Αντίθετα αποδεικνύεται ότι οι Τούρκοι εί-

αρχαιολογικά

να εκείνοι που εξέμαθαν αυτόν τον τρόπο καθαρισμού μετά την τουαλέτα από τους πράγματι γηγενείς της Μ. Ασίας. Αυτούς δηλαδή που πολύ μεταγενέστερα κατέκτησαν εκκινήσαντες από τα βόθρα της Ασίας και δη από τα όρη TIEN - SAN, όπως διαπίστωσαν και οι Ιάπωνες παραγωγοί του πολύ αξιόλογου ντοκιμαντέρ «Ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΞΙΟΥ», που προ μηνών προβλήθηκε από την ελληνική κρατική τηλεόραση. Οι ίδιοι Ιάπωνες εντυπωσιάστηκαν και από την ομοιότητα του τρόπου ζωής των κατοίκων μερικών τουρκικών χωριών της Μ. Ασίας προς εκείνους πολλών νομαδικών φυλών, που συνάντησαν κατά την μακρά και κοπιώδη διαδρομή τους από την Κίνα μέσω της Κεντρικής Ασίας και μέχρι των παραλίων της Ευρώπης!

Ενδεικτικό του μέχρι πού φθάνει η πλάση εγκέφαλου των τουριστών με βασικό άδεντο τον ισχυρισμό ότι οι Τούρκοι είναι αυτόχθονες και όχι

επήλυδες Κεντροασιάτες —όπως τους παρουσιάζουν οι «κακοί Έλληνες» και όπως έχουν παραсурθεί να πιστεύσουν τα... «θύματα» της ελληνικής προπαγάνδας, οι αφελείς φιλέλληνες...— είναι και το εξής: Τούρκος οδηγός, συνοψίζοντας όλα όσα είχαν αναφέρει προηγουμένως στο θέμα αυτό, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και τα περί ομοιότητας των ονομάτων Ομήρου—Ομέρ, καθώς και τα περί ομοιότητας της τουρκικής γλώσσας προς την ουγγρική και φινλανδική (εξ ου προκύπτει... αδιάσπαστος ότι οι Τούρκοι είναι τόσοσ Ευρωπαίοι όσον και οι Ούγγροι και οι Φινλανδοί...), κατέληξε με τα εξής απίστευτα και όμως αληθινά:

«Έτσι, λοιπόν, βλέπουμε ότι η θεά Άρτεμις είχε κατά καιρούς τρία διαφορετικά ονόματα: ελληνικά, Άρτεμις - λατινικά, Ντίνα - και τουρκικά, Κούβελν!»

Μετά τμής
Δρ. Κωνστ. Ψωμαδάκης, Ιατρός

Κύριοι,

Στο τεύχος σας αριθμ. 31/1989, στη σελίδα 90, αναφέρατε στις αρχαιολογικές έρευνες Ελατείας παραθέτοντας λανθασμένα στοιχεία:

1) Η Ελατεία δεν βρίσκεται στη Βοιωτία. Ανήκει στο νομό Φθιώτιδας και κατά την αρχαία τοπογραφία βρίσκεται μέσα στα όρια της αρχαίας Φωκίδας, και ήταν η δεύτερη σε σημασία πόλη μετά τους Δελφούς κατά την αρχαιότητα.

2) Η ανασκαφή γίνεται με συνεργασία της ΙΔ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων - Λαμίας και του Πανεπιστημίου του Salzburg υπό την διεύθυνση, κατά τον νόμο, της υπαρχουσας.

Συμμετέχουν εξ ίσου Έλληνες και Αυστριακοί αρχαιολόγοι και τεχνικοί. Υπεύθυνη της Αυστριακής Ομάδας είναι η καθηγήτρια του Πανεπιστημίου του Salzburg κ. Sigrid Jakotzy.

Με εκτίμηση
Φ. Δακρονώρια

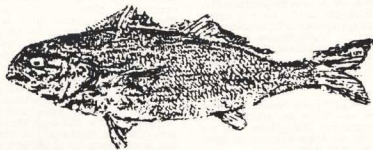
Γκίο-τα-κου: Φτιάξτε το αποτύπωμα που θέλετε

Το «γκίο-τα-κου» είναι τεχνική αποτύπωσης, γνωστή στην Ιαπωνία εδώ και πολλά χρόνια. Οι Ιάπωνες την εφάρμοσαν για την καταγραφή αλιευτικών επιτευγμάτων.

Δοκιμάστε και σεις να αποτυπώσετε τα αντικείμενα που θα διαλέξετε, στις διακοπές σας. Εύκολα θα φτιάξετε, εσείς ή και τα παιδιά σας, όμορφες ζωγραφίες, αναμνήσεις του καλοκαιριού. Επίσης μπορείτε να ετοιμάσετε και τα πρωτοχρονιάτικα σας δώρα.

Με τα «γκίο-τα-κου» δίνεται, επιπλέον, η δυνατότητα στο παιδί να παρατηρήσει τα φέρια: Κοινά χαρακτηριστικά (λέπια, πτερύγια, ουρά) ή στοιχεία διαφοροποίησης (σχήμα, χρώμα) και να εκτιμήσει τις ομορφίες της φύσης. Γιατί με τη μέθοδο αυτή μπορεί να αποτυπωθεί και μια αχιβάδα, ένα φύλλο, ένα μουλούδι ή ακόμα το έζυλο του κορμού ενός δέντρου.

Μέσα σε ελάχιστο χρόνο (40 λεπτά περίπου) έχετε φτιάξει το δικό σας έργο.

Η τεχνική του «γκίο-τα-κου»

Υλικά: ΨΑΡΙ (φρέσκο ή κατεψυγμένο), ΡΙΖΟΧΑΡΤΟ ή άλλο ΜΑΛΑΚΟ ΧΑΡΤΙ, Μελάνι ή άλλη νερομπογιά (τέμπερα), 1 ΠΙΝΕΛΟ, ΚΑΡΦΙΤΣΕΣ και πολλές παλιές ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

1. Πλένουμε το ψάρι με σαπούνι και νερό και το στεγνώνουμε.
2. Ακουμπάμε το ψάρι επάνω στις εφημερίδες και με τις καρφίτσες κρατάμε ανοιχτά τα πτερυγία του και την ουρά του.
3. Αλείφουμε ολόκληρο το ψάρι, εκτός από το μάτι, με λεπτό

στρώμα από μελάνι.

4. Ακουμπάμε προσεχτικά το χαρτί επάνω στο ψάρι και το πιέζουμε ελαφρά και ομοιόμορφα με τα δάχτυλα.
5. Βγάζουμε το χαρτί σηκώνοντάς το από τη μια άκρη.
6. Βάφουμε το μάτι ό,τι χρώμα θέλουμε και τονίζουμε μερικά σημεία.
7. Αν θέλουμε, σιδερώνουμε το χαρτί από την ανάποδη.
8. Σημειώνουμε την ονομασία του ψαριού και την ημερομηνία.